

Cilt: 6, Sayı: 12, Temmuz 2018 / Volume: 6, Issue: 12, July 2018

ŞEYYÂD HAMZA'NIN YÛSUF VE ZELÎHÂ'SININ SÖZ VARLIĞINA DAİR BİR İNCELEME

**An Analysis On The Examination Of The Yusuf And Zeliha in The Seyyad
Hamza**

Sertan ALİBEKİROĞLU*

Sibel ÇELİK**

ÖZ

Dillerin tarihi dönemlerine ait metinlerin ses, şekil, söz dizimi ve özellikle söz hazinesi art ve eş zamanlı çalışmalar için oldukça önemlidir. Bu tür çalışmalarda ses ve şekil değişikliklerinin yanı sıra anlam değişimleri, sözcük yitimi vs. gibi durumların ortaya çıkışı ile bunların nedenleri ortaya konabilir. Bu nedenle gramer çalışmalarının en önemli destekçisi sözlük çalışmalarıdır. Bir dilin belirli bir dönemdeki söz varlığını ifade etmesi açısından sözlükler oldukça önemlidir. Bu bağlamda Türkçenin önemli bir kolu olan Oğuz Türkçesinin ilk devrelerine ait olan eserler bu kolun ortaya çıkışı ve söz hazinesi açısından birincil ve önemli kaynaklar arasındadır. Bu kaynaklardan biri de Şeyyâd Hamza'ya ait olan Yûsuf ve Zelîhâ mesnevisidir. Bu eserin söz hazinesi Eski Anadolu Türkçesinin yalın, anlaşılır, sade ve çoğu günümüz Türkiye Türkçesinde de kullanılmakta olan pek çok sözcük ve deyim içerir. Bu çalışmada, İbrahim TAŞ tarafından yapılan çalışmanın dizin kısmından yola çıkarak Yûsuf ile Zelîhâ mesnevisinin zengin söz varlığından hareketle Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığı hakkında bazı değerlendirmelere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Eski Anadolu Türkçesi, Şeyyâd Hamza, Yûsuf ve Zelîhâ, Sözlük Bilimi

ABSTRACT

The texts of the historical periods of the languages are very important for the sound, shape, syntax and especially the diachronic and synchronic work. In these kinds of studies, besides the changes of sound and shape, meaning changes, word loss etc. and the reasons for their occurrence. For this reason, dictionary works are the most important supporters of grammatical studies. Dictionaries are very important in terms of expressing the existence of a language in a certain period. In this context, the works belonging to the first periods of the Oguz Turkic which is an

---

* Öğr. Gör. Dr., Gaziantep Üniversitesi, sertanalibekiroglu@hotmail.com

** Öğrenci, Fırat Üniversitesi, sibelyigit06@gmail.com.

important branch of the Turkic are among the primary and important resources in terms of the emergence of this branch and the treasury. One of these sources is Yusuf and Zelihâ mesnevis, which belong to Şeyyad Hamza. The story of this work contains many words and phrases that are used in the simple, plain and most modern Turkish of Old Anatolian Turkic. This study tried to reach some evaluations about the vocabulary of Old Anatolian Turkish by moving from the index part of the work done by İbrahim TAŞ regarding the mentioned work and moving from the rich word existence of Yûsuf and Zelihâ.

Keywords: Old Anatolian Turkish, Şeyyad Hamza, Yûsuf and Zelihâ, Dictionary Science

Giriş

Günümüz Türkiye Türkçesi üzerinde sağlıklı bir çalışma yapabilmek için Türkiye Türkçesini mevcut bulunan haliyle değerlendirmek oldukça eksik ve yanlış olacaktır. Dilin başlangıç noktası, tarihi dönemleri, bu dönemlerde ortaya konan eserlerin birbiriyle ilişkileri vb. gibi birçok sorunun cevabı bilinmeden sağlıklı bir ilerleme kaydedilemez.

Eski Anadolu Türkçesi veya Eski Türkiye Türkçesi, Batı Türkçesi, Güneybatı Türkçesi ya da Oğuz Türkçesi olarak adlandırılan Türk yazı dilinin ilk evresini oluşturur. Bilindiği gibi, Anadolu ve Rumeli bölgesinde ve Oğuz-Türkmen lehçesi temelinde kurulum gelişmiş olan Türk yazı dilinin XIII-XV. yüzyıllar arasında kaplayan ilk dönemidir. Bugün Türkiye ve Avrupa kitaplıklarında yüzlerce yazma eseri bulunan Eski Anadolu Türkçesi, dil yapısı bakımından özel bir değer taşıdığı gibi, Türk dili tarihindeki yeri bakımından da bir dönüm noktası oluşturur (Korkmaz, 2005: 471; Şahin, 2009: 13; Türk vd., 2011: 9; Buran, vd., 2014: 12).

Eski Anadolu Türkçesi genel olarak 1- Selçuklu Dönemi (11-13. yy), 2- Beylikler Dönemi (14-15. yy) ve 3- Osmanlı Türkçesine Geçiş Dönemi (15. yy ortaları) olmak üzere üç döneme ayrılır. İlk yazılı ürünlerin verildiği Selçuklu Döneminin önemli şair ve yazarlarından biri de Şeyyâd Hamza'dır. Eski Anadolu Türkçesinin ilk dönemi olan Anadolu Selçukluları şairlerinden olan Şeyyâd Hamza'nın hayatı hakkındaki bilgiler daha çok rivayetlere dayanmaktadır. Buna göre de Akşehir civarında yaşadığı ve Nasrettin Hoca'nın çağdaşları arasında olduğu rivayetlerde geçmektedir. Yazarın, Yûsuf ve Zelihâ (Züleyha) ve Dâstân-ı Sultan Mahmud adlı eserleri vardır (Akar, 2005: 240; Şahin, 2009: 20; Türk, vd., 2011: 13).

Bu çalışmada ele alınan Yûsuf ve Zelihâ adlı eser ile ilgili öne çıkan çalışmalar şunlardır: 1946 yılında Dehri DİLÇİN tarafından Yûsuf ve Zelihâ mesnevisi metin ve tıpkıbasım olarak yayımlanmıştır. Bu çalışmanın ışığında ortaya gittikçe zenginleşen eserler konulmuştur. Şeyyâd Hamza'ya ait olan Yûsuf ve Zelihâ mesnevisi üzerine İbrahim TAŞ tarafından yapılan çalışmalar ve Mehmet KANAR tarafından hazırlanan Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü bunlardan birkaçıdır. Eski Anadolu Türkçesinin söz varlığı ile ilgili olarak en kapsamlı çalışma olan Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü de dâhil bu alan da hâlen boşluklar bulunmaktadır. Konuyla ilgili olarak M. Kanar, kendisinin hazırladığı sözlüğün bir taslak olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş ve madde başlarının döneme ait eserlerin

taranmasıyla genişletileceğini vurgulamıştır (Kantar, 2011: 7). Örneğin bu sözlük çalışmasında Yûsuf ve Zelihâ'nın değerlendirilmediği görülmektedir.

İnceleme

Burada, İbrahim TAŞ tarafından yapılan çalışmanın dizin (index) kısmından yola çıkarak Yûsuf ve Zelihâ mesnevisinin zengin söz varlığından hareketle Eski Anadolu Türkçesinin Türkiye Türkçesi ve ağızları içerisinde bulunan sözcükleri ve bunların oranı ile ilgili bir değerlendirme yapmak hedeflenmiştir. Bu nedenle öncelikle adı geçen eserin sözlük kısmına geniş yer ayırmak gerekmiştir. Eserin dizin kısmında şu söz ve söz öbekleri ile eserdeki anlamları yer almaktadır. Bunlardan bazıları diğer eserlerde pek rastlanılmayan anlamlar içerdiklerini göstermek için anlamları ile birlikte koyu ve italik olarak işaretlenmiştir.

A, Â, 'A, 'Â: 'abâ: kaba kumaştan yapılan uzun üstlük. **ac:** aç, tok olmayan. **'aceb:** 1. hayret verici; 2. acaba; 3. hayret, tuhaf. **'aceb kal-/kıl-:** şaşakalmak, şaşırarak. **acı:** acı, sancı. **'âciz ol-:** gücü yitip çaresiz kalmak. **achık:** açlık. **aç-:** 1. açmak; 2. ifşa etmek, açmak, avunmak için konuşmak; 3. söylemek, dile getirmek; 4. meydana çıkarmak, ortaya koymak; 5. açığa çıkarmak; 6. gerçekleri göstermek; 7. okunur duruma getirmek. **ad:** ad, isim. **ad vèr-:** ad koymak. **ad vur-:** ad vermek, isimlendirmek. **ad ur-:** ad vermek. **âdem:** kişi, insan. **'âdet:** adet, görenek. **'âdil:** adil. **'afv:** af, bağışlama. **afv èt-/eyle-/kıl-:** affetmek, bağışlamak. **ağaç:** 1. ağaç; 2. değnek, sopa; 3. darağacı. **ağır:** 1. ağırlık; 2. değerli, kıymetli. **ağırla-:** 1. ağırlamak, misafir etmek; 2. saygı ve hürmet göstermek; 3. bağışlamak. **ağız:** ağız. **ağla-:** ağlamak. **ağlaş-:** ağlaşmak. **ağlat-:** ağlatmak. **ağrı:** acı, dert. **ağu:** zehir. **âh:** ağlama, inleme, sızlama. **âh èt-:** 1. ah etmek, ağlayıp inlemek; 2. iç geçirmek. **âh eyle-:** ah etmek. **âh kıl-:** ah etmek. **'ahd:** ahit, verilen söz. **âhir:** 1. son, sonraki; 2. sonra, sonunda. **ahvâl:** hâl, durum, hadise. **ak:** ak, beyaz. **ak-:** akmak. **akça:** akçe, para. **akıt-:** akıtmak, dökmek. **al-:** 1. almak, tutmak; 2. bulunduğu yerden ayırmak; 3. satın almak; 4. götürmek, yanında götürmek; 5. kapmak; 6. değerinde olmak; 7. kabul etmek; 8. evlenmek; 9. yakalamak, ele geçirmek; 10. çalmak; 11. kurtarmak; 12. gasp etmek, zorla almak; 13. kaçırmak. **alçak ol-:** yüksek olmamak, yere yakın olmak. **'âlem:** dünya, gezegen. **ahcı:** satın alan. **alın:** alın. **alt:** alt. **altı:** altı. **altmış:** altmış. **altun:** altın. **alu:** yoksun. **'amel:** kişinin dünyada yaptıkları. **'amû:** seslenme sözü. **ana:** ana, anne. **anbâr:** ambar, hububat saklanan yer. **'anber:** bir çeşit balınadan çıkan güzel kokulu madde ve ondan yapılan kokular. **anca:** onun kadar, o kadar. **and:** ant, yemin. **and iç-:** yemin etmek, söz vermek. **and vèr-:** yemin ettirmek, söz verdirmek. **anduyı sı-:** yemin bozmak. **anda:** 1. orada; 2. oraya; 3. o anda, o zaman. **andan:** 1. ondan; 2. oradan; 3. oraya; 4. ondan sonra. **anı:** onu. **anlar:** onlar. **ansuz ol-:** onsuz yaşamak. **anuğ:** onun. **añ-:** 1. hatırlamak; 2. sözünü etmek. **aña:** ona. **añıl-:** şöhret bulmak. **añla-:** anlamak, idrak etmek, bilmek. **añlat-:** anlatmak, söylemek. **añsuzdan:** birden, ansızın. **'âr:** utanç. **ara:** 1. ara, arasında, içinde; 2. sıra, esna; 3. yer, mevki, meydan; 4. mesafe, aralık. **aradan götür-:** ortadan kaldırmak, öldürmek. **arat-:** aratmak, yoklatmak. **ard:** art, arka, arka taraf. **arı:** 1. güzel, parlak; 2. iyice, güzelce. **arı ol-:** günahlardan temizlenmek. **arış:** arşın. **arka:** sırt, arka. **'ârlan-:** utanmak. **'arş:** semanın en yüksek katı. **art-:** artmak, çoğalmak, fazlalaşmak. **artuk:** 1. çok, fazla; 2. +dAn başka. **artuğ ol-:** artmak, çoğalmak. **artur-:** artırmak, çoğaltmak. **arucak:** sıskaca, zayıfça. **aruk:** sıska, zayıf.

arz kıl-: sunmak, takdim etmek. **ârzû:** istek, arzu. **ârzûla-:** istemek, arzulamak. **as-:** darağacına çekmek. **asa koy-:** asıvermek. **âsî:** günahkâr. **âsî ol-:** itaat etmemek. **asl:** soy, kök. **assı kıl-:** *kâr getirmek*. **aş:** yemek, yiyecek. **aş-:** aşmak, geçmek. **âşık:** âşık, tutkun. **âşık eyle-:** âşık etmek. **âşık kıl-:** âşık etmek. **âşık ol-:** âşık olmak. **aşnu:** önce. **at:** at. **ata:** 1. baba; 2. seslenme sözü. **atlan-:** atlanmak, ata binmek. **atlas:** bir kumaş cinsi. **atlu:** atlı, at üzerinde. **av:** av. **âvâz:** ses. **avın-:** avunmak, teselli bulmak. **avla-:** avlamak. **avrat:** kadın. **avun-:** avunmak, teselli bulmak. **ay:** 1. ay, kamer; 2. yılın on iki bölümünden her biri. **aya:** el içi. **ayak:** ayak. **ayağına düş-:** ayağına kapanmak, yalvarmak. **ayb:** kusur, suç. **ayblu kul:** eksikli, suçlu köle. **ayık:** açıkça. **ayık ol-:** kendisine gelmek. **ayır-:** uzaklaştırmak. **ayrıl-:** ayrılmak, uzaklaşmak, ayrı düşmek. **ayruk:** 1. başka, başkası; 2. artık, bundan sonra. **ayruğa bırak-:** başkasının olmak. **az kaldı:** neredeyse, az kalsın. **az zamân geçmez:** çok geçmeden, kısa bir süre sonra. **az-:** 1. ayrılmak; 2. değiştirmek, değişiklik katmak. **a'zâ:** uzuvlar, azalar. **âzâb gör-:** azap çekmek. **âzâd ét-:** serbest bırakmak. **âzâd eyle-:** serbest bırakmak. **âzâd kıl-:** serbest bırakmak. **âzâd ol-:** 1. serbest kalmak; 2. kurtulmak. **âzârla-:** azarlamak, incitmek. **azılı:** çılginca. **âzîm:** büyük. **âzîz:** sayılan, sevilen. **âzîz tut-:** değer vermek. **âzm kıl-:** gitme kararında olmak. **âzrâ'il:** ölüm meleği.

B: **baba:** baba. **bâca:** pencere. **bâğ:** bağ, bahçe. **bağır:** yürek. **bağrumı yandur-:** yüreğini yakmak. **bağışla-:** 1. affetmek; 2. bağışlamak, hediye etmek. **bağla-:** 1. bağlamak; 2. dolamak; 3. kilitlemek; 4. yüklemek, sarmak; 5. birleştirmek. **bağlan-:** *kilitlenmek*. **bağlat-:** bağlatmak. **bağlu ol-:** *tapmak*. **bağşla-:** affetmek. **bah-:** bakmak, seyretmek. **bahâ:** değer, kıymet. **bahâsın kes-:** değer biçmek. **bahş:** lütuf, bağış. **bahtlu:** sevindirici. **bak-:** 1. gözle bakmak; 2. seyretmek, izlemek; 3. ilgi duymak, ilgilenmek; 4. anlamak; 5. görmek. **bakdur-:** göstermek. **bakış-:** 1. birbirine bakmak; 2. birlikte bakmak. **bâkî:** *sultan*. **balık:** balık. **balta:** balta. **başa:** bana. **barmağından tökül-:** gitmek, yok olmak. **barmağın ağzında tutmuş ısır-:** çok şaşırarak. **baş:** 1. baş, kafa; 2. lider, ileri gelen; 3. başak. **başa geçmiş:** başa gelen. **başı terk ét-:** canı feda etmek. **baş:** yara. **başar-:** yola koymak. **başın: önce, ilkin.** **başla-:** başlamak, öne düşmek. **bay:** zengin, varlıklı. **bayık:** şüphesiz, kesinlikle. **bayıt-:** ihtiyacını gidermek, varlıklı duruma getirmek. **bâzâr:** pazar, şehirdeki zanaat ve ticaret merkezi. **bâzârımı kıl-:** pazarlık etmek. **bâzergân:** tüccar. **bedr-i tamâm:** dolunay. **beg:** 1. zevç, eş; 2. ileri gelen, amir. **beğen-:** beğenmek, hoşlanmak. **beglen-:** beylik taslamak. **begne-:** bey kabul etmek. **behişt:** cennet. **belgülu:** açıkça, açık olarak. **belli:** bilinen. **bellü:** açıkça, açık olarak. **bellü bil-:** iyice bilmek. **beñiz:** yüz. **beñze-:** benzemek. **bêri:** beriye, bu taraf. **bêrisi yıl: ertesî yıl, öbür yıl.** **berk:** sağlam. **berkit-:** sağlamlaştırmak. **bêrü:** 1. beri, beriye, bu taraf, bu tarafa; 2. +dAn beri. **bes:** şimdi. **beşâret vër-:** müjdelemek. **bêter:** beter, fena. **beyin:** beyin. **beyle:** böyle. **bêze-:** süslemek. **bezergân:** tüccar. **bî-bahâ:** değersiz. **biç-:** biçmek. **bî-gümân:** şüphesiz, bütünüyle, tastamam. **bil-:** 1. bilmek; 2. tanımak; 3. öğrenmek; 4. anlamak, idrak etmek; 5. haberi olmak; 6. farkına varmak; 7. kabiliyetine sahip olmak; 8. sebebi birinde görmek; 9. yormak. **bildür-:** 1. bildirmek, söylemek, haber vermek; 2. göstermek; 3. anlatmak; 4. bilgilendirmek, öğretmek. **bile:** 1. birlikte, beraber; 2. da / de. **bilemce: yanımda, beraberimde.** **bilesince: yanında, beraberinde.** **bilesine: yanına, yanında.** **bileye: yanına**

bilmeklik: bilme. **bin-:** 1. üstüne çıkmak; 2. üstünde gitmek; 3. oturmak; 4. toplanmak, üşüşmek. **bî-nazîr:** benzeri olmayan, benzersiz. **bindür-:** bindirmek. **biğ:** bin. **bir:** bir; biri, birisi. **bir biri:** birbiri. **bir dem:** biraz, bir müddet. **birkaç:** birkaç, az sayıda. **bir kaç gün ol-:** birkaç gün geçmek. **bir kezden:** birden. **bir uğurda:** birden, aniden, bir anda. **bir uğurdan:** hep birlikte, hep birden. **bî-riyâ:** riyasız, iki yüzlü davranmayan. **birle:** ile. **birle-:** birliğini kabul etmek, tasdik etmek. **birlik:** vahdaniyet. **bit-:** sona ermek, bitmek. **bit-:** bitmek, yetişmek. **biti:** 1. mektup, name; 2. senet, belge. **bitig: mektup. bitile-:** mektup vermek. **bitün:** bütün. **boğ-:** sarmak, kuşatmak. **boğazla-:** boğazından keserek öldürmek. **bol:** bol, yetecek hatta artacak kadar. **bola ki:** ola ki, olur ki. **bolay ki:** ola ki, olur ki. **bolluk ol-:** refah içinde yaşamak. **boncuk:** boncuk. **bostân:** bağ, bahçe. **boş:** boş, içinde hiçbir şey bulunmayan. **boşalt-:** boş hâle getirmek. **boynu bağlı: mahzun. böyle:** böyle, bunun gibi, bu şekilde. **böyük:** büyük, büyük kardeş. **bu:** bu (gösterme zamiri). **bu:** bu (gösterme sıfatı). **bu arada:** burada. **bu dem:** şimdi, hemen. **bu gün:** bugün. **bu sâ'at:** bu an, o an. **bu sıfatlı:** bu gibi, bunun gibi. **bu yerde:** bu sırada, bu arada. **budak:** ağaç dalı. **buğda:** buğday. **buğday:** buğday. **buhâr:** buğu. **buhtân:** iftira. **buhtân kıl-:** yalan söylemek, iftira atmak. **bul-:** 1. ortaya çıkarmak, arayarak bulmak; 2. ele geçirmek; 3. tesadüfen karşılaşmak, tesadüf etmek. **bulu vër-:** buluvermek. **bular:** bunlar. **bulaş-:** bulaşmak, bulanmak. **bulaşdur-:** bulaştırmak, sürmek. **bunca:** bu kadar. **bunda:** 1. burada; 2. buraya. **bundan:** 1. bundan; 2. buradan. **buni:** bunu. **bunlar:** bunlar. **bunuğ:** bunun. **buğa:** buna. **buğal-:** 1. bunalmak, daralmak; 2. sıkıntıda olmak. **buğlan-:** sıkıntı çekmek. **burka':** yaşmak, peçe. **burun:** burun. **buş-:** öfkelenmek, kızmak. **but:** put. **buta tapıcı:** putperest. **but-hâne:** içinde putlara tapınılan mabet. **buyruk:** buyruk, emir. **buyruğ ét-:** buyurmak, emir vermek. **buyruğın tut-:** buyruğu yerine getirmek. **buyruğında bulın-:** buyruğu altında olmak. **buyruğında ol-:** buyruğu altına girmek. **buyruğum tut-:** buyruğu yerine getirmek. **buyruk ét-:** buyurmak, emir vermek. **buyruk ol-:** buyruk gelmek. **buyruk tut-:** buyruğu yerine getirmek. **buyur-:** buyurmak, emretmek. **bülezü:** bilezik. **bünyâd kıl-:** inşa etmek. **büri-:** örtmek, gizlemek. **bütün:** 1. parçalanmamış, sağlam; 2. güzel, mükemmel. **büsbütün:** büsbütün, tamamen. **bütün eyle-:** bütünleştirmek, bitiştirip sağlam duruma getirmek. **bütün ol-:** bitişip sağlam duruma gelmek. **C:** **cân** 1. can, ruh; 2. insanın kendi varlığı, özü; 3. gönül, istek. **cân Hak'a vër-:** ölmek. **cân ısmarla-:** canını teslim etmek, ölmek. **cân vër-:** canını teslim etmek, ölmek. **cânı çık-:** canını teslim etmek, ölmek. **cânı gevededen çıkıp uç-:** canını teslim etmek, ölmek. **cânı gevededen uç-:** canını teslim etmek, ölmek. **cânı göyün-:** içi yanmak, acı duymak. **cânı Hak'a var-:** ölmek. **cânı titre-:** ödü kopmak. **cânı yan-:** içi yanmak. **cânım:** 1. sevgi seslenişi; 2. sevilen, sevgili **cânım al-:** öldürmek. **cennet:** cennet. **cevâb:** cevap, karşılık. **cevâb döndür-:** karşı çıkmak, karşılık vermek. **cevâb vër-:** karşılık vermek. **cevr ét-:** eziyet etmek. **cezâ:** ceza. **cihân:** âlem. **cö:merd:** cömert. **cüftlen-:** eş edinmek. **cümle:** herkes, hepsi. **Ç:** **çağır-:** 1. bağırıp çağırmak, seslenmek; 2. haykırmak, nara atmak. **çağırış-:** bağırışmak. **çak:** tamamen, tastamam. **çâre bul-:** çözüm yolu bulmak. **çeri bindür-:** asker göndermek. **çês-:** çözmek. **çevre:** çevre, etraf. **çevre kon-:** çepeçevre konaklamak. **çevrün-:** dolanmak. **çığır-:** bağırarak, haykırmak. **çih-:** uzaklaşmak,

ayrılmak. **çık-:** 1. dışarı çıkmak; 2. uzaklaşmak, ayrılmak; 3. aşağıdan yukarıya hareket etmek, yükselmek, tırmanmak; 4. gitmek; 5. görünmek; 6. vazgeçmek, atmak, terk etmek; 7. *oturmak*; 8. görünür durumda bulunmak; 9. meydana gelmek, hasıl olmak; 10. yayılmak; 11. yönelmek. **çıkâr-:** 1. cebinden veya kapalı bir yerden almak; 2. giysi gibi şeyleri vücuttan ayırmak, soyamak; 3. göstermek, gün yüzüne çıkarmak; 4. serbest bırakmak, tahliye etmek; 5. *götürmek*; 6. kurtarmak. **çıkraş-:** fokurdamak. **çığra-:** çınlamak, şingırdamak. **çığrat-:** çınlatmak, şingırdatmak. **çırâğ:** çıra, lamba. **çirk:** kir, pislik. **çirkîn iyi:** kötü koku. **çirkîn iyi tuy-:** kötü koku almak. **çok:** çok, fazla. **çok bil-:** iyice bilmek. **çök-:** çökmek. **çöker-:** çöktürmek, çöktürmek. **çün:** ne zaman ki. **çün kim / çün-kim:** ne zaman ki. **çünkü:** ne zaman ki.

D: *dahı:* da / de, bile. *dak:* da / de. *dakı:* da / de. **dar:** sıkıntı, güçlük. **daş:** dış. **daşra:** dışarı, dışarı. **da'vet eyle-:** davet etmek. **dâya:** dadı. **dê-:** 1. söz söylemek, demek; 2. anlatmak; 3. düşünmek; 4. bilmek; 5. adlandırmak, ad vermek. **dêgin:** diye. **dêye:** diye. **dêyü:** diye. **dêyüben:** diye. **dede:** 1. dede; 2. seslenme sözü. **deg-:** 1. *ulaşmak, erişmek*; 2. değerinde olmak. **degmiş ol-:** ulaşmak, erişmek. **degi:** +A kadar. **degin-:** +A kadar. **degin-:** *kavuşmak, ulaşmak*. **degme:** her, her bir. **degme kez:** her zaman, sürekli. **degül:** değil. **degür-:** ulaştırmak, duyurmak, haber vermek. **delîl:** ispat, delil. **delim:** çok fazla, çokça. **delü:** deli. **delü ol-:** 1. deli olmak, aklını kaybetmek, mecnunlaşmak; 2. çok sinirlenmek. **delür-:** aşkıdan çıldırmak. **dem be-dem:** zaman zaman, sürekli. **demlüç:** *bilezik*. **deniz:** deniz. **dêr-:** dermek, toplamak, bir araya getirmek. **derd:** 1. ağrı; 2. sorun, müşkül, sıkıntı. **derece:** pencere. **dêril-:** toplanmak, bir araya gelmek. **derin:** derin. **dertlü:** dertli, sıkıntılı. **dertsüz:** dertsiz, sıkıntısız. **destâr:** sarık. **destûr vèr-:** izin vermek. **deve:** deve. **devlet:** 1. kutluluk, talih, saadet; 2. devlet, memleket. **devletlü:** mutlu ve refah içinde olan kimse. **devşür-:** toplamak, bir araya getirmek. **deyşür-:** toplamak. **dîdâr:** yüz, çehre. **dil:** 1. dil, ağız içindeki uzuv; 2. lisan. **dili tutul-:** konuşamaz olmak. **diline gel-:** *düşüncesine gelmek*. **dillerince:** dilleri döndüğünce. **dilümden gitmez ol-:** dilinden düşürmemek. **dile-:** 1. talep etmek, istemek; 2. rica etmek; 3. (bağışlanmak için) af dilemek; 4. bir kıza talip olmak, bir kıızı babasından istemek. **dilek:** dilek, istek. **dîn:** topluluk çerçevesinde dünya görüşü, din. **diñ-:** 1. dinmek, durmak; 2. susmak, sessiz kalmak. **diñle-:** dinlemek, kulak vermek. **diñlen-:** rahat etmek, istirahat etmek. **dip:** dip, alt, aşağı. **direk:** sütun. **diri:** diri, canlı. **dîv:** dev **dîvâr:** duvar, yapının yanları. **doğru:** gerçek, sahi. **dol-:** aşırı yemekten patlayacak duruma gelmek. **dost:** dost, *kendisini Allah'a adanmış kişi*. **dög-:** dövmek, vurmak. **dögün-:** aşırı üzüntü duymak. **dön-:** 1. yön değiştirmek; 2. geriye gelmek; 3. yönelmek; 4. bırakmak, vazgeçmek, terk etmek; 5. dönüşmek, başka bir duruma geçmek. **döne döne:** tekrar tekrar. **döndür-:** 1. çevirmek, döndürmek; 2. yöneltmek. **döşe-:** sermek. **döşek:** *halı, kilim gibi yere sermeye yarayan şeyler*. **döşen-:** *serilmek, yayılmak*. **dur-:** ayağa kalkmak. **dün:** *gece*. **dün gün:** gece gündüz, sürekli. **dün ü gün:** gece gündüz, sürekli. **dünyâyı terk êt-:** ölmek. **dür:** inci. **dürêt-:** yaratmak. **dürlü:** türlü, çeşitli, çeşit. **düş:** rüya. **düş gör-:** rüya görmek. **düş yor-:** rüya tabir etmek. **düşin yor-:** rüya tabir etmek. **düş yorul-:** rüya tabir edilmek. **düş-:** 1. yüksekte yere inmek; 2. yere devrilmek, yere serilmek; 3. yıkılmak; 4.

girmek; **5.** dalmak, kendisini kaptırmak; **6.** çaresiz olmak, sefil olmak. **düzül-:** dizilmek, sıralanmak.

E: **ebde:** meydana getirme, icat etme. **ebed:** sonsuza dek. **ecel:** kişinin kaderine bağlı ölüm zamanı, ecel. **eger:** şayet. **egin:** sırt, omuz. **egle-:** oyalamak, teselli etmek. **eglen-:** kalmak, ikamet etmek. **egri:** yalan, yanlış. **ehl:** **1.** topluluk, cemaat; **2.** halk. **ek-:** (hububat) ekmek, serpmek. **ekin:** tarlada bulunan hububat. **eksil-:** azalmak. **el:** vücut parçası, el. **el götür-:** elini göğe doğru açmak. **el yüzlerine tutun-:** eline ayağına sarılmak. **ele düş-:** yakalanmak. **ele getir-:** ele geçirmek, yakalamak. **ele gir-:** ele geçmek, yakalanmak. **emzür-:** emzirmek. **endişe: düşünce. endişe kıl-: düşünceye dalmak. enj:** en (karşılaştırma zarfı). **er:** **1.** erkek, kişi; **2.** koca, kadının eşi. **eri-:** çürümek, zayıflamak, incelmek. **erib: akıllı, zeki es-:** (yel) esmek. **esir:** tutulmuş, tutkun. **esirge-:** esirgemek, bağışlamak. **esrü-:** sarhoş olmak, kendisinden geçmek, bayılmak. **eşkere:** açık, belli, meydanda. **etek:** giysinin belden aşağı sarkan kısmı. **etmek: ekmek. etmek yap-: ekmek yapmak. ev:** oturlan yer, ev. **ev eyle-:** bina inşa etmek, ev yapmak. **ev kıl-:** bina inşa etmek, ev yapmak. **ev yap-:** bina inşa etmek, ev yapmak. **ev yapıdur-:** bina inşa ettirmek, ev yaptırmak. **evler kıl-:** evler yapmak. **evlâd:** çocuklar, sülalesinden gelenler. **evlen-:** evlenmek, izdivaç etmek. **evvel: 1.** ilk, birinci; **2.** önce; **3.** +dAn önce. **ey:** seslenme sözü. **eyerle-:** at üzerine eyeri koyup bağlamak **eyit-:** söylemek, demek. **eyle:** öyle, o şekilde. **eyle ki:** öyle ki, o kadar ki. **eyle kim:** öyle ki, o kadar ki. **eyle-:** yapmak, etmek. **eymen-: korkmak, çekinmek. eyt-:** söylemek, demek. **eydi vër-:** söyleyivermek. **eyü:** iyi, güzel.

Ê: **ê:** seslenme sözü. **êl:** memleket, yurt. **êlet-:** götürmek, eriştirmek, ulaştırmak. **ên:** en, genişlik. **ên-:** **1.** inmek; **2.** ulaşmak; **3.** gelmek; **4. ağır basmak;** **5.** bir araç ya da binek hayvanından yere basmak. **ëndür-:** **1.** bir binek hayvanından yere ayak basmak; **2.** salmak, atmak. **êr-:** ulaşmak, erişmek. **êriş-:** **1.** erişmek, ulaşmak; **2.** kavuşmak. **êrişdür-:** kavuşturmak **êrte:** ertesi, gelecek sabah, bir sonraki gün, yarın. **êrte gece:** gece gündüz. **êrte ol-:** sabah olmak. **êrür-:** **kavuşturmak. êş:** **1.** arkadaşı, dost; **2.** benzer, eş. **êşi ol-:** arkadaşı olmak. **êşek:** eşek. **êşit-:** **1.** işitmek; **2.** dinlemek; **3.** duymak. **êt-:** etmek, yapmak. **êv-:** acele etmek **êyt-:** söylemek, demek.

F: **fâhiş iş:** suç. **fakîr ol-:** perişan olmak, âciz duruma düşmek. **fâsid:** kötü. **fâş eyleme-:** gizlemek, açıklamamak. **fâş kıl-:** açığa çıkarmak, kötü ününü duyurmak. **ferah:** ferahlık, sıkıntısız olma. **ferd:** eşi olmayan, tek. **ferişte:** melek. **fermânla-:** buyruk vermek. **feryâd:** yüksek sesle bağırma, inleme. **feryâd êt-:** feryat etmek, ağlayıp inlemek. **firâk:** ayrılık. **fitne:** fitne, fesat, karışıklık. **fitne kıl-:** fitne çıkarmak, fitne kılmak.

G, Ğ: **ğâfil ol-:** boş bulunmak. **ğammâz ol-:** kovuculuk yapmak. **ğarîb:** **1.** yabancı; **2.** kimsesiz. **gêç-:** **1.** bir yerden başka bir yere gitmek; **2.** (zaman) geçmek, geride bırakmak; **3.** bir engeli aşmak; **4.** yaşamak, ömür sürmek; **5.** belirlemek, ortaya çıkarmak. **gel-:** **1.** uzak bir yerden daha yakın bir yere yol almak; **2.** katılmak; **3.** sokulmak, yanaşmak; **4.** duyulmak; **5.** çatmak, bulmak; **6.** meydana çıkmak, belirlemek; **7.** uygun düşmek; **8.** ulaştırılmak, gönderilmek; **9.** doğmak; **10.** kazanmak, hak etmek. **geliş:** geliş, gelme. **genç:** körpe, yeni doğmuş. **genç oğlan:** körpe çocuk. **geñez:** kolay, kolayca. **geñsüzin: birden, ansızın. ger:** şayet, eğer. **gerçek:** doğru. **gerdege gir-:** gelinle güveyin gerdekte bir araya gelmesi. **gerek:** **1.** gerek, lazım; **2.**

mutlaka, muhakkak; **3.** belki. **gêrû:** **1.** yine, tekrar, sonra; **2.** geri, geriye. **gêrû döndür-:** reddetmek, kabul etmemek **gêrû var-:** dönmek. **getür-:** getirmek. **gêy-:** giymek, giyinmek. **gêydür-:** giydirmek. **geyik ata var-:** av avlamaya gitmek. **geyige ok at-:** av avlamak. **gêyür-:** giydirmek. **gez-:** gezmek. **ğıybet êt-:** dedikodu etmek. **gibi:** gibi. **gider-:** gidermek, yok etmek. **gine:** sonra. **gir-:** **1.** içeriye varmak, girmek; **2.** (bir şeye) başlamak; **3.** sulu bir şeyin içine batmak, dalmak; **4.** içinde yer almak, dâhil olmak. **girmeklik:** girme, içeriye girme. **git-:** **1.** gitmek, varmak; **2.** yok olmak, kaybolmak; **3.** yürümek; **4. ölmek.** **gizle-:** gizlemek, saklamak. **gizlen-:** saklanmak, gizli tutulmak. **gizlet-:** gizletmek, saklatmak. **gizlü:** gizli, saklı. **göç-:** göçmek, hareket etmek. **gögsin döğün-:** kendisine zarar verecek derecede üzülme. **gögsümi ötür-:** içini çekmek. **gögüsün ötür-:** göğüs geçirmek, içini çekmek. **gök:** gök, gökyüzü. **göge yüzün tut-:** yüzünü gökyüzüne doğru çevirmek. **gök yüzü:** gökyüzü. **göm-:** gömmek. **gönder-:** göndermek, yollamak. **göndür-:** göndermek, yollamak. **gönüci:** güvenilen, yardımı umulan. **gönül-:** yönelmek, hazırlanmak. **gönlek:** gömlek. **gönül:** gönül. **gönli düş-:** âşık olmak, tutulmak. **gönli ol-:** sevip istemek. **gönli yavuz:** canı sıkın. **gör-:** **1.** görmek; **2.** bakmak; **3.** anlamak, bilmek; **4.** şahit olmak, müşahade etmek; **5.** öyle kabul etmek; **6.** konuşmak, görüşmek; **7.** gözü açılmak **görmez ol-:** kör olmak. **görü tur-:** sürekli görmek. **görür ol-:** görmek, gözleri açılmak. **görici:** pazara köle görmeye gelen kişi. **görin-:** görünmek, belirlemek. **göriş-:** **1.** görüşmek, konuşmak; **2.** tanışmak. **görk:** yakışıklılık, güzellik. **görklü:** **1.** güzel, gösterişli; **2.** mübarek, mukaddes. **görklü eyle-:** güzel yapmak. **görmeklik:** görme. **görün-:** **1.** görünmek, belirlemek; **2.** ... olduğu hissini vermek. **görüş-:** tanışmak. **göster-:** **1.** görmesini sağlamak; **2.** tarif etmek; **3.** yaşatmak. **göynü-:** yanmak. **göyün-:** yanmak. **göz:** göz. **göz yaşı:** gözyaşı. **göz yaşın akıt-:** çok ağlamak. **gözi yaşı ırmak ol-:** gözyaşı sel olup akmak. **gözi tol-:** ağlamaktan gözü yaş dolmak. **gözi yaşı sél gibi ak-:** çok ağlamak. **gözün kaşın ög-:** güzelliklerini methetmek. **gözine ur-:** gözüne sürmek. **gözle-:** gözlemek. **gülâm:** köle. **gülâm ol-:** köle olmak. **ğussa:** gam, keder. **ğussa ye-:** üzülme, endişelenme. **güç:** güç, kuvvet. **güçlü:** güçlü, kuvvetli. **gül-:** gülmek. **gümân:** şüphe. **gümüştü:** gümüş. **gün:** 24 saatlik zaman parçası. **gün açıl-:** güneş ortaya çıkmak, hava açılmak. **gün ên-:** güneş batmak. **günâh:** suç. **günâh kıl-:** suç işlemek. **günâh tutma-:** günah yazmamak, günah saymamak. **günâhlu:** suçlu. **gündüz:** gündüz. güneş: güneş. **gürle-:** gür bir ses çıkarmak. **güt-:** sürmek, otlamak. **güvür-:** sokmak, kapatmak. **güzel:** güzel, yakışıklı. **güzgü:** ayna.

H: **haber:** haber, söz, bilgi. **haber eyt-:** haber vermek. **haber ol-:** iletilmek, ulaştırılmak. **haber vèr-:** **1.** anlatmak; **2.** bilgi vermek. **haberi vèr-:** anlatmak. **haberüñ vèr-:** anlatmak. **habîb:** sevgili. **hâç:** put. **hâcet:** **1.** ihtiyaç; **2.** gerek, lüzum. **hâceti kal-:** ihtiyaç kalmamak. **hâcib:** kapıcı. **hâcib eyle-:** kapıcı yapmak. **hâdim:** hizmetçi. **hak:** bir kimseye sarf edilen ve ancak ona layık olmakla birlikte ödenebilecek büyük emek ve gayret. **Hak:** Allah, Tanrı. **hakikat:** **1.** gerçek, doğru; **2.** hakikaten, gerçekten. **hâl:** **1.** hâl, durum; **2.** güç, kuvvet. **halayık:** halk. **hâliyyet:** durum, hâl. **halk:** halk. **halvet:** تنها ve kapalı yer. **halvet-hâne:** hiç kimsenin giremediği baş başa kalınan yer. **hamle kıl-:** atılmak, saldırmak. **hamûş:** sessizce. **harâm ye-:** hakkı olmayanı almak. **harâmî:** haydut, yol kesen kimse. **hâs:** ona mahsus olan, özgülü. **hâsıl kıl-:** sonuçlandırmak. **hasret:** **1.** hasret, özlem; **2.** özlenen

kimse. **haşem**: bir kimsenin yanında bulunan adamları, maiyet. **hat**: yazı. **hâtif**: gözle görülmeyen manevi âlem, gaip. **havâ**: gökyüzü. **hayâl**: hayal. **haykır-**: yüksek sesle bağırarak. **hayr**: herkesin katında iyi ve makbul olan hâl ve iş, hayır. **hayr ol-**: hayır olmak, hayırla sonuçlanmak. **hayra ér-**: selamete çıkmak. **hayrân ol-**: 1. şaşırarak, şaşırıp kalmak; 2. beğenmek. **hayrân kal-**: şaşırarak, şaşırıp kalmak. **hayvân**: *dirilik, canlılık*. **hâzâ**: bu. **hâzır**: bir yerde mevcut olan, göz önünde olan. **hâzır gel-**: hazır durumda bulunmak. **hâzır ol-**: hazır durumda bulunmak. **hazîne**: 1. altın, gümüş, mücevher, para vb. maddi değeri yüksek şeylerin bütünü; 2. devlet malı, devlet parası ve bunların saklandığı yer. **hazne**: 1. altın, gümüş, mücevher, para vb. maddi değeri yüksek şeylerin bütünü; 2. devlet malı, devlet parası ve bunların saklandığı yer. **haznedâr**: bir hazineyi korumak ve yönetmekle görevli kimse. **hecr**: ayrılık. **hêç**: 1. olumsuz cümlelerde anlamı kuvvetlendirir, asla; 2. soru cümlelerinde kullanılır. **hêç kimesne**: hiçbir insan, hiçbir kişi. **hêç kimse**: hiçbir insan, hiçbir kişi. **hêçe vër-**: heba etmek. **hekîm**: tabip, doktor. **helâk kıl-**: mahvetmek, yok etmek. **helâk ol-**: 1. mahvolmak, yok olmak; 2. perişan olmak, bitkin duruma gelmek. **hele**: hele, madem, mademki. **hem**: 1. üstelik, bir de; 2. hem... hem... **henü:z**: daha şimdi, yeni. **hep**: bütün, hep. **her**: her, bütün, cümle. **her biri**: hepsi. **her ki**: her kimse ki, hangi kimse ki. **her kim**: hangi kimse ki. **her kişi**: herkes. **her ne**: hangi şey. **her ne ki**: hangi şey ki, her şey. **her ne kim**: hangi şey ki, her şey. **hergiz**: asla, hiçbir şekilde. **heybet**: heybet, etkili görünüş. **hikâyet**: hikâye. **hikâyet ét-**: 1. anlatmak; 2. haber vermek. **hikâyet eyle-**: anlatmak, açıklamak. **hil'at**: 1. hükümdarın takdir ve onurlandırma amacıyla armağan ettiği üst giyimi; 2. bahşiş, armağan. **hoca**: usta, üstat, zengin efendi. **hod**: kendi, bizzat, da/de, dahi. **hon getir-**: *sofra hazırlamak*. **hon-salâr**: *sofracıbaşı*. **hoş**: güzel, hoş, iyi. **hoş degül**: yakışsız, yakışık almaz. **hoş eyle-**: ferahlatmak, rahatlatmak. **hoş işle-**: iyi yapmak. **hoş tut-**: ikram etmek, ağırlamak. **hoşluk**: rahatlık içinde, rahatlıkla. **hû**: huy. **hûb**: güzel. **hülle**: cennette giyilecek elbise. **hulle ton eyle-**: don gömlek hazırlamak. **hûlu**: huylu, mizaçlı. **hunâlik**: orada. **hurd uşan-**: paramparça olmak. **hurd uşat-**: paramparça etmek. **hûrî**: cennet kızı. **hücre**: küçük oda, odacık. **hükm**: emir, buyruk. **hükm eyle-**: emir vermek. **hüner**: ustalık, maharet. **hürmet**: saygı.

I, 'I: **ıpar**: yavşan denilen güzel kokulu ot. **ır-**: *ayrılmak, uzaklaşmak*. **ırak**: uzak. **ıraklık**: uzaklık. **ırğa-**: sallamak. **ısmarla-**: 1. emanet etmek; 2. tembihlemek. **ışık**: ışık, aydınlık. **'ışk**: 1. aşırı sevgi ve bağlılık, aşk; 2. sevgi bağı.

İ, 'İ: **i-**: imek, olmak, var olmak. **iblis**: şeytan. **'ibret**: ibret, ders. **iç**: 1. bir şeyin kendi sınırları dışında kalan kısmı, dâhil; 2. oyuk cisimlerin boşluğu; 3. orta, ara; 4. iç, dip; 5. *gönül, kalp, yürek*; 6. *zaman aralığı*. **iç-**: içmek, yutmak. **içerü**: içeri. **içre**: içinde. **içün**: için, nedeniyle, olduğundan, uğruna. **içür-**: içirmek. **ihvân**: kardeşler. **iki**: iki. **iki gözi diñme-**: gözyaşları kesilmemek. **iki gözi kan tol-**: çok sinirlenmek, gözü dönmek. **iki gözi yaş tol-**: çok ağlamak. **iki iki**: ikişer ikişer. **iki iki ol-**: ikişer ikişer olmak. **iki ikin**: ikişer ikişer. **iki kat ol-**: eğilmek, boyun eğmek. **ikin ol-**: ikişer olmak. **ikrâr vër-**: itiraf etmek. **ile**: ile. **ileri**: önce. **ilk**: önce. **ilkin**: ilkin, ilk önce. **illâ**: ancak. **imâm**: islam ilim ve kültüründe herhangi bir ilim dalında üstünlüğü kabul edilen kimse. **'imâme**: sarık. **îmân**: Allah'a inanma. **îmân getir-**: iman etmek. **îmânlu**: iman eden. **imden gèrü**: bundan sonra, artık. **imdi**: şimdi,

artık, öyleyse. **imren-:** arzulamak, heveslenmek. **inan-:** 1. doğru olarak kabul etmek; 2. iman etmek; 3. güvenmek **ince:** ince. **incü:** inci. **inde-:** çağırarak, davet etmek. **ins:** insan. **inile-:** inlemek, sızlanmak. **inilet-:** inletmek, sızlatmak. **inle-:** inlemek, sızlanmak. **inled-:** inletmek, sızlatmak. **ip:** ip. **irde-:** araştırmak, incelemek. **is:** *sahip*. **islâm:** Allah'ın Kur'an ile vahyettiği esasları Muhammed peygamber tarafından bildirilen din. **'ismet:** ırz temizliği, iffet. **'ismetî:** suçsuzluk. **iste-:** 1. aramak, araştırmak; 2. soruşturmak. **iş:** 1. bir maksatla yapılan faaliyet; 2. durum, hâl, vaziyet; 3. *kötü düşünce*; 4. günlük hayata dair faaliyet, meşguliyet; 5. +A bağlı olan, ... ile ilgili. **iş başa çık-:** sonuçlanmak. **iş ét-:** *bir şeyler yapmak, bir şey söylemek*. **işe git-:** kendi işine bakmak. **işe var-:** kendi işine dönmek. **işle-:** 1. yapmak; 2. gidip gelmek. **ittifâklaş-:** anlaşmak. **'iyâl:** aile reisinin geçimlerini sağlamak zorunda olduğu kimseler, çoluk çocuk. **'iyân:** açıkça. **'iyân kıl-:** açıklamak. **iyi: koku. iyi-: kokmak.** **'izzet:** hürmet, saygı, ikram.

K: **kaba:** büyük, yüksek. **kabâ:** üste giyilen elbise, cüppe. **kabr:** mezar. **kabul:** makbul sayı- lan. **kaç-:** 1. koşmak; 2. gizlice ayrılmak, kaçmak; 3. korkup çekinmek; 4. geri durmak, kaçınmak; 5. uzaklaşmak. **kaçak:** kaçak, firari. **kaçan:** 1. nasıl, ne şekilde; 2. ne zaman; 3. ne zaman ki. **kaçğuncı:** kaçak, firari. **kadar:** kadar. **kadeh:** küçük bardak. **kadem:** adım. **kâdir:** kudret ve kuvvet sahibi. **kâfile:** birlikte yolculuk edenlerin meydana getirdiği topluluk. **kâğid:** kâğıt. **kahı-:** azarlamak, paylamak, sıkıntıya sokmak. **kâ'ide:** kural. **kak-:** itmek, tekmelemek. **kakı-:** kızmak, öfkelenmek. **kal-:** 1. durmak; 2. mevcut olmak, bulunmak; 3. olduğu yerde durmak, yoluna devam edememek; 4. artmak; 5. dışarı çıkamayacak durumda bulunmak; 6. yanında bulunmak; 7. yaşamak; 8. belirtilen zamanın bulunduğunu anlatır. **kalk-:** yükselmek. **kamçı: kısa kılıç. kamçu: kısa kılıç. kamu:** 1. bütün, hep, her; 2. herkes. **kan:** kan. **kanca:** nereye. **kanda:** nerede. **kanda vara:** nereye gitsin. **kanda varursa:** nereye gitse. **kanı:** hani, nerede. **kankı:** hangi. **kanlu:** 1. kanlı; 2. zalim. **kap-:** 1. yakalayıp öldürmek; 2. yakalayıp yutmak, yemek. **kapu:** 1. kapı; 2. bir yere gidip gelirken içinden geçilen yer; 3. makam, huzur; 4. şehir kapısı. **kapucı:** şehir kapısını koruyan muhafız. **kar:** kar. **kara:** kara. **kara kul:** zenci köle. **karanlık:** karanlık. **karağu:** karanlık. **karar-:** rengi koyulaşır siyahlaşmak. **karavaş:** hizmetçi, cariyeye. **kardeş:** kardeş. **karı:** ihtiyar. **karılık:** ihtiyarlık, yaşlılık. **karın:** bazı şeylerin içi boş kısmı. **karnı ac-:** geçim sıkıntısı çekmek. **karnum ac-:** acıkmak. **karındaş:** kardeş. **karşu:** 1. bir kimsenin yüz tarafının ilerisi; 2. +A doğru. **karşu çık-:** karşılamak, karşılamak için gitmek. **karşu gel-:** diklenmek. **karşu git-:** karşılamak, karşılamaya gitmek. **karşu tur-:** direnmek. **karşu var-:** karşılamak, karşılamaya gitmek. **kasd:** 1. niyet; 2. dilek, istek. **kasd ét-:** 1. teşebbüs etmek, niyetlenmek; 2. meyletmek. **kâsîd:** mektup götüreren, ulak. **kaslıt-:** kasılmak, kendisini sıkmak. **kâşki:** keşke. **kat:** huzur, yan, ön. **katarla-:** katar hâline getirmek, arka arkaya dizmek. **katı:** 1. iyice, sıkıca; 2. çok, çok fazla, çokça; 3. sert, şiddetli. **katı yürek:** taş yürekli, merhametsiz. **katır:** katır. **katla: kez, defa. katlan-:** dayanmak, tahammül etmek. **kavil:** rivayet, haber. **kavl:** söz. **kavl eyle-:** söz vermek. **kavla-:** kovlamak, çekiştirmek. **kavlaş-:** 1. çekiştirmek; 2. çekişmek, tartışmak. **kavm:** kavim, halk. **kavum:** kavim, halk **kavuş-:** kavuşmak. **kavuşdur-:** kavuşmasını sağlamak, kavuşturmak. **kavül:** rivayet, haber. **kayğu yê-:** endişelenmek. **kayğuş yê-:** endişelenmek. **kayğumuz tart-:** kaygı çekmek.

kayğulu: üzüntülü, endişeli. **kayna-:** kaynamak, pişmek, fokurdamak. **kayur-:** 1. endişelenmek; 2. önem vermek. **kaz-:** kazmak. **kebâb yê-:** sefa sürmek. **kebir:** yetişkin kimse. **kefen:** kefen. **kefen sar-:** kefenlemek. **kelâm:** söz. **kemine:** âciz, zavallı. **kemter:** değersiz, aşağı. **kemür-:** kemirmek, ısırarak. **kend' özi:** kendisi, kendileri. **kendü özüñüzi unut-:** kendisinden geçmek. **kendüle:** kendisiyle. **kerem:** lütuf, iyilik. **kerem işle-:** lütfetmek, keremde bulunmak. **kes-:** 1. kesmek, koparmak; 2. ikiye ayırmak, kesmek; 3. zedelemek, yarmak; 4. bir bedel üzerinde uyuşmak. **kesil-:** 1. kesici bir alet kullanılırken istenmeden zedelenmek, yarılmak; 2. sona ermek, bitmek; 3. ayrılmak. **key:** 1. çok, fazla; 2. iyi, sıkı, iyice; 3. büyük; 4. görklü, gösterişli. **kez:** defa, kere. **kığır-:** bağürmek, çağürmek, haykürmek. **kıl-:** kılmak, yapmak. **kılıç:** kılıç. **kına-:** cezalandırmak, işkence etmek. **kır-:** öldürmek, yok etmek. **kırk:** kırk. **kırnak:** cariye. **kıssa:** hikâye. **kıy-:** öldürmek. **kıyâmet:** kıyamet. **kıyâmet kop-:** kıyamet günü gelip bütün yaratılmışların yok olması. **kıymet:** kıymet, değer. **kıymet ur-:** değer vermek. **kıymetî:** kıymetli, değerli. **kıymetsiz:** kıymetsiz, değersiz. **kıymık:** kıymık, parça. **kız:** 1. dişi evlat; 2. dişi cinsten çocuk yaşta kimse; 3. dişi cinsten kimse için kullanılan seslenme sözü. **kız kardaş:** bir kimsenin aynı anne babadan doğmuş dişi cinsten kardeşi. **kızlık ol-:** ktlık olmak. **ki:** ki (bağlaç). **kilîd ur-:** kilitlemek. **kilîm:** giyilen kalın sof hırka. **kilse:** kilise, hristiyan tapınağı. **kim:** 1. kim (soru zamiri); 2. kimse, biri. **kim:** ki (bağlaç). **kimi:** kimisi, kimisini. **kimse:** hiçbir kişi. **kişi:** 1. insan, kişi, kimse; 2. insanoğlu. **kişne-:** (at) ses çıkarmak. **ko-:** 1. bırakmak, terk etmek, vazgeçmek; 2. izin vermek; 3. görevlendirmek; 4. çıkarmak; 5. hapsedmek; 6. defnetmek. **koca:** yaşlı, ihtiyar. **koca ol-:** kocamak, kocalmak. **kodur-:** kodurmak, hazırlatturmak. **koğa:** kova. **koğuş:** oyuk, boş. **kohu:** koku. **kohu gel-:** koku duyulmaya başlamak. **kok-:** kokmak. **kol:** elle kolun birleştiği yer, bilek. **kon-:** 1. konaklamak; 2. uçmasına son verip durmak. **konakla-:** ağırlamak, misafir etmek. **kondur-:** gelen misafiri oturtup ağırlamak. **konukluk ét-:** misafir etmek, konuk etmek. **kop-:** belirlemek, meydana çıkmak. **korhu:** korku. **kork-:** 1. korkmak, ürkmek; 2. endişelenmek; 3. çekinmek, saygı duymak. **korku:** korku. **korkut-:** 1. korkutmak; 2. gözdağı vermek. **koy-:** 1. bırakmak; 2. yerleştirmek; 3. bir yere bırakmak; 4. serbest bırakmak; 5. hapsedmek. **koyul-:** yatmak. **kozi:** kuzu. **kozu:** kuzu. **kömürleyin:** kömür gibi. **kör ol-:** görmez olmak. **körlik:** körlük. **körpe:** çok genç, yeni yetişen. **köşk:** 1. köşk; 2. taht. **kucuş-:** sarılmak, kucaklaşmak. **kulağına gel-:** duymak. **kulluk ét-:** 1. Tanrı'ya karşı kulluk görevini yapmak; 2. hizmet etmek. **kumâş:** ipek, yün, pamuk vb. malzemeden yapılan her türlü dokuma. **kurbân ol-:** feda etmek. **kurd:** yırtıcı hayvan, kurt. **kurda vèr-:** kurda yedirmek, kurda kaptırmak. **kurdur-:** kurdurmak, yaptırmak, inşa ettirmek. **kurı-:** hareketsiz kalmak. **kurt:** yırtıcı hayvan, kurt. **kurtar-:** kurtarmak. **kurtul-:** kurtulmak. **kuru:** (buğday) kuru. **kuş:** kuş. **kuşak:** bele bağlanan kumaş, kuşak. **kuşat-:** kuşatmak, kuşanmasını sağlamak. **kuşluk ol-:** kuşluk vakti olmak, sabah olmak. **kutlu:** uğurlu, mübarek. **kuvvet:** güç, kuvvet. **kuy-:** dökmek. **kuyu:** kuyu. **küçük ol-:** küçük olmak, ufak olmak. **kül:** bütün, tamam. **küllî:** bütünüyle, tümünden. **kürsî:** taht. **L:** lâ-büd: gerekli, lazım. lâ-cerem: şüphesiz. latîf: ince, güzel, hoş. lâyık: 1. uygun, yaraşır; 2. bir şeyi hak edecek nitelikte bulunan. leşker: asker. levn: renk. leyl: gece. lisân: dil, lisan. lutf: iyilik, kerem.

M: **mâcerâya tur-:** aşka düşmek. **mağbûn:** şaşırılmış, şaşkın. **mahlûk:** yaratılmış. **mâl:** mülk, servet. **ma'nî:** anlam, mana. **mâverd:** gülsuyu. **meded:** yardım. **meded kıl-:** yardım etmek. **meğer:** 1. oysaki, hâlbuki; 2. fakat, ancak, yalnız. **melûl ol-:** burkulmak, üzölmek. **mel'ûn:** lanetlenmiş, lanetli. **menzil:** konak yeri. **mihmân:** misafir, konuk. **mîl:** metal çubukların ortak adı. **minnet:** şükür, hamdetme. **miskin:** âciz, zavallı (kimse). **mu'abbir:** rüya tabir eden, düş yoran kimse. **mu'allâ:** değeri yüksek, üstün (kimse). **muhkem ol-:** sağlamlaştırılmış, resmiyet kazandırılmış. **muhtâc ol-:** ihtiyaç duymak. **muhtasar gel-:** kısa kalmak, kâfi gelmemek. **murâdına yêt-:** muradına ermek, amacına ulaşmak. **mushaf:** sayfalar hâlinde meydana getirilmiş şey. **muştucu:** müjde veren kimse, müjdeci. **muştula-:** müjde vermek, müjdelemek. **muştuluk:** müjde. **müctebâ:** seçilmiş, seçkin. **mülk:** mal, mülk. **mü'min:** iman sahibi kimse, müslüman. **müslümân ol-:** iman etmek. **müşebbek:** duvar. **müşk:** misk. **müzd:** sevap. **müzdin yık-:** sevabından olmak, sevabını yitirmek. **müzekkâ:** temiz, pak.

N: **nakkâş:** renkli resim ve tezyinat yapan sanatkâr. **nakş:** süsleme. **nâmûs:** namus. **nâr:** ateş. **nâz eyleme-:** nazlanmamak. **nâzum:** nazlım. **nazar:** bakış. **nazar êt-:** 1. bakmak; 2. düşünerek bakmak, düşüncesine dalmak. **nâzenîn:** güzel. **nâzûk:** kibar, nazik. **ne:** 1. hangi şey, ne; 2. ne kadar, ne çok; 3. nasıl; 4. niçin, neden; 5. hangi; 6. kim. **n'êt-:** ne etmek, ne yapmak. **n'eyle-:** ne etmek, ne yapmak. **n'ola:** nedir, ne olabilir. **ne çâre:** çaresi yok, elden ne gelir. **ne dilerse:** ne isterse, istediğı her şey. **ne hâcet:** ne gerek, gerek yok. **ne ki:** ne kadar, her ne. **ne kim:** her ne. **ne kişi:** kim. **ne ho:** ne de. **ne hod:** ne de. **nebât:** bitki. **necât:** kurtuluş. **nece:** nasıl. **nece kim:** 1. nasıl ki; 2. her ne kadar. **nècesi:** nasıl, ne şekilde. **neçe:** kaç, ne kadar. **neçe zamân:** kaç zamandır, eskiden beri. **neçeye:** ne kadara, ne fiyata, kaç. **neçün:** niçin. **neden:** 1. neden, niçin; 2. nasıl. **nehâr:** gündüz. **nesne:** şey, nesne. **nikâb eyle-:** peçe ile örtmek. **ni'met:** 1. iyilik, ihsan, bağış; 2. servet, refah. **nişân:** iz, belirti, alamet. **nişe:** niçin, niye. **nite kim:** nasıl ki. **niyyet:** niyet, düşünce. **nûr:** ışık, aydınlık. **nükte:** zarif ve düşündürücü söz, hikâye.

O: **o:** o (gösterme sıfatı). **od:** ateş. **od ur-:** aşk ateşi düşürmek. **od yandır-:** ateş yakmak. **oda at-:** ateşe vermek. **oda bırak-:** ateşe atmak. **oda:** oda, salon. **odağ:** çadır. **oğlak:** keçi yavrusu. **oğlan:** 1. çocuk; 2. erkek çocuk; 3. delikanlı, yetişkin erkek. **oğrı:** hırsız. **oğru:** hırsız. **oğruluk:** hırsızlık. **oğruluk kıl-:** hırsızlık etmek. **oğul:** 1. erkek evlat; 2. yavru. **oğlun oğlanları:** torunları. **oğul kız vèr-:** bir bedel karşılığında çoluğunu çocuğunu satmak. **oğurla-:** çalmak. **oğurlan-:** çalınmak. **oğurluk êt-:** hırsızlık etmek. **ohı-:** çağırmaq. **ok:** ok. **okı-:** 1. çağırmaq, davet etmek; 2. okumak. **okıt-:** okutmak. **oku-:** çağırmaq, davet etmek. **okun-:** okunmak. **ol:** o (kişi zamiri). **ol:** o (gösterme sıfatı). **ol araya:** oraya. **ol arada:** orada. **ol aradan:** oradan. **ol dem:** o an. **ol sâ'at:** o an. **ol sıfatlu:** o gibi, onun gibi. **ol-:** olmak. **ola kim:** ola ki, belki. **on:** on. **onlar:** onlar. **oñ-:** düzelmek. **oñar-:** tahmin etmek, kestirmek. **oñul-:** iyileşmek, düzelmek. **orta:** orta. **ot:** küçük bitki. **otur-:** 1. oturmak; 2. devamlı olarak kalmak; 3. beklemek; 4. konaklamak için kalmak, bulunmak; 5. yerleşmek; 6. tahta geçmek. **oyan-:** 1. uyanmak, kendisine gelmek; 2. uyku durumundan çıkmak, gözlerini açmak.

Ö, 'Ö: **öç:** intikam. **öd sıdur-:** ödünü koparmak, çok korkutmak. **ög:** akıl. **ögi dèr-:** kendisine gelmek, aklını başına toplamak. **ögin devşür-:** aklını toplamak, kendisine

gelmek, ayrılmak. **öğine düş-:** aklına gelmek. **öğine gel-:** aklına gelmek. **öğlerine gel-:** akıllarına gelmek. **öğüm dër-:** kendisine gelmek, aklını başına toplamak. **öğüň başuňa dër-:** aklını başına toplamak. **öğüň dër-:** kendisine gelmek, aklını başına toplamak. **öğ-:** övmek. **ögey kız:** bir kimsenin kendi öz kızı olmayıp eşinin öz kızı olan çocuk. **öğren-:** öğrenmek, bilmek. **ögsüz ko-:** annesinden ayırmak, annesinden ayrı düşürmek. **ögsüzlen-:** babalarından ayrı bırakılmak. **öğün-:** övünmek. **öğüt vër-:** nasihat etmek. **öğütle-:** nasihat etmek, öğütlemek. **öl-:** 1. ölmek, hayatı sona ermek; 2. çok acı veya sıkıntı çekmek. **öldür-:** öldürmek, hayatına son vermek. **öldürt-:** öldürtmek. **ölü:** ölmüş olan, artık yaşamayan kimse. **ölü ol-:** 1. ölecek duruma gelmek, çok sıkıntı çekmek; 2. ölmek, ölmüş sayılmak. **ölür-:** öldürmek. **ömr:** ömür, hayat. **öñ:** ön. **öñdin:** 1. önce, ilk önce; 2. +dAn önce. **öñdin soña:** baştan sona değin. **öp-:** öpmek. **ört-:** kapatmak, gizlemek. **örtülü:** örtülü, kapalı. **örü tur-:** ayağa kalkmak. **öt-:** geçmek. **ötrü:** 1. ötürü, dolayı; 2. sonra. **öz:** 1. kendi; 2. bizzat. **özi gövün-:** içi yanmak, çok üzülmek. **özrin dile-:** bağışlanmasını istemek. **özrin söyle-:** kusurlarını saymak. **P:** **pâdşâh:** padişah, hükümdar. **pâdşâlık ét-:** padişahlık yapmak. **pâra:** parça. **pâre:** parça. **pârsâ:** dinine bağlı kimse. **paşa:** seslenme sözü. **perde ol-:** perdelemek, korumak. **pere kıl-:** parçalamak, paramparça etmek. **perî:** peri. **perî kıızı:** çok güzel kız. **pes:** 1. şimdi, o hâlde; 2. bunun üzerine. **peşmân ol-:** yaptığına hayıflanmak, esef etme. **peygâamberlik:** peygamberlik. **pîrûze:** firuze renginde olan, mavi. **piş-:** pişmek. **pûl:** eskiden kullanılan küçük madenî para. **R:** **rağbet kıl-:** değer vermek, itibar etmek. **rahmet:** Allah'ın yaratıklarına olan merhameti. **rahmet ét-:** rahmet etmek. **rahmet eyle-:** rahmet etmek. **rahmet kıl-:** rahmet etmek. **râz:** sır. **râzî:** kabul eden, olana boyun eğip rıza gösteren. **râzî ol-:** kabul etmek, uygun bulmak. **revâ gör-:** layık görmek. **revâ kıl-:** çare bulmak. **rızk:** Allah tarafından herkese takdir edilen nimet. **rîsvâ ol-:** rezil olmak. **rûzî kıl-:** nasip etmek. **S:** **sâ':** maşrapa. **sâ'at:** altmış dakikalık zaman birimi. **sabır kıl-:** sabretmek. **sabr:** dayanma, tahammül gösterme. **sabr ét-:** sabretmek. **sabr eyle-:** sabretmek. **sabr kıl-:** sabretmek. **sabırî git-:** sabrı kalmamak, dayanamaz durumda olmak. **saç-:** serpmek. **saçıl-:** yayılmak. **saçu saç-:** sultan olan kişi için ortaya saçılması gelenek olan inci, para, şeker, tahıl gibi şeyler saçmak. **safâ:** gönül şenliği, kedersizlik, şen. **sağ:** 1. sağlam, sağlıklı; 2. sağ (taraf). **sağ:** *tahıl ölçeği*. **sağışla-:** hesaplamak, hesap etmek. **sağîr:** ergenlik çağına gelmemiş, çocuk. **sah:** sağlam, sahih. **sakın-:** 1. saklamak, muhafaza etmek; 2. çekinmek, sakınmak, kaçınmak. **sâkî:** içki meclislerinde içki dağıtan kimse. **sâkin ol-:** sakinleşmek. **sakla-:** muhafaza etmek, korumak **sal-:** göndermek. **salavât eyt-:** salavat okumak, salavat getirmek. **salavât vër-:** salavat okumak, salavat getirmek. **sâlih:** elverişli, uygun, yarar. **salkum:** yemiş tanelerinin meydana getirdiği bütün. **saltanat:** sultanlık. **san-:** 1. düşünmek; 2. sanmak, zannetmek. **sandûk:** kasa. **sanem:** put. **saña:** sana. **sar-:** geçirmek, takmak. **sarar-:** sararmak, solmak. **sarây:** saray. **sarây eyle-:** saray inşa etmek. **sarp bitî:** *okunması sorunlu mektup*. **saru ol-:** sararmak, solmak. **sat-:** 1. satmak; 2. baştan savmak. **sataş-:** 1. duçar olmak; 2. rastlamak, tesadüf etmek. **satı:** satış. **satıcı:** satıcı. **satıl-:** satılmak. **satu bâzâr bahâñı:** alışveriş bedeli. **satu eyle-:** satmak. **satun al-:** satın almak. **satun almaklık:** satın alma. **satun dile-:** satın almak istemek. **sayru:** hasta.

sayru ol-: hastalanmak. **sebeb:** sebep, neden. **seb'in:** yetmiş. **secde kıl-:** secde etmek, boyun eğmek. **seçil-:** seçilmek, ayrılmak. **sehv:** yanlışlık, hata. **sél:** sel. **selâm:** selam. **selâm al-:** selam veren birine selamla karşılık vermek. **selîm:** doğru, dürüst. **semiz:** besili, etli, yağlı. **ser-tâ-ser:** baştan sona, tümüyle. **server:** bir topluluğun en ileri geleni, öncü. **sev-:** 1. sevgi duymak, gönlünde sevgi beslemek; 2. âşık olmak. **sevdür-:** sevdirmek. **sevin-:** sevinmek, hoşnut olmak. **sevmeklik:** âşık olma, gönül verme. **sevniş-:** birlikte sevinmek. **seyr ét-:** dolaşmak, gezmek. **sıdk:** yürekten, içten. **sıfat:** hâl, vasıf. **sığa-:** sıvazlamak, okşamak. **sıgın-:** sığınmak, yalvarmak. **sıgıncak:** sığınacak yer. **sıgındur-:** sığındırmak, emanet etmek. **sıgır:** sığır. **sık-:** sıkıştırıp suyunu çıkarmak. **sın-:** kırılmak, parçalanmak. **sıma-:** denemek, tecrübe etmek. **sınuclu:** mahzun. **sır:** gizli tutulan şey. **sırça:** cam. **sil-:** silmek, yok etmek. **sin:** mezar. **sok-:** takmak, geçirmek. **sokran-:** homurdanmak, söylenmek. **sol:** sol (taraf). **sol-:** sararmak, solmak. **soğ:** son. **soğra:** sonra. **soğucu:** sonunda, en sonunda. **sor-:** 1. sormak, soru yöneltmek; 2. araştırmak, soruşturmak. **sordur-:** araştırmak, soruşturmak. **soru:** soru. **sön-:** bitmek, kesilmek. **söyle-:** 1. söylemek, sözle bildirmek; 2. konuşmak; 3. haber vermek, bildirmek, anlatmak. **söylen-:** mırıldanmak. **söyleş-:** konuşmak. **söylet-:** konuşturmak. **söz:** 1. söz, cümle dizisi, kelam; 2. hikâye. **söz aç-:** konuşmaya başlamak. **söz yatı:** sözün gereği, sözün arkası. **söze gel-:** söz dinlemek, söyleneni yerine getirmek. **söze gir-:** söze başlamak, söylemeye başlamak. **sözi az-:** ne dediğini bilmemek. **sözi bütün:** doğru sözlü. **sözi götür-:** uygun düşürmek, yerine koymak. **sözün kes-:** konuşmayı bırakmak. **sözün yatına söyle-:** gerektiği gibi söylemek. **sözümü tut-:** söz dinlemek, itaat etmek. **sözün tut-:** söz dinlemek, itaat etmek. **sözlü:** söyleyecek sözü olan. **su:** 1. su; 2. nehir, ırmak. **suâl:** soru. **suç:** suç, günah. **suç ét-:** suçlu bulmak. **suç kıl-:** suç işlemek, günah işlemek. **suçı varın dile-:** suçunu itiraf edip af dilemek. **suçlu:** suçlu. **suçsuz:** suçsuz, kabahati olmayan. **sultân kıl-:** sultan yapmak. **sultân ol-:** sultan olmak. **sultanlık:** hükümdarlık, saltanat. **sun':** halk etme, yaratma. **sun-:** sunmak, uzatmak. **sûrat:** yüz, çehre, resim. **susa-:** susamak. **susuz:** susamış. (kimse). **süd:** süt. **südi kanı yavuz:** sütü bozuk, soysuz. **südi yavuz:** sütü bozuk, soysuz. **sünbül:** sümbül. **süngük:** kemik. **sür-:** 1. kovmak, uzaklaştırmak; 2. yürütmek; 3. deydirmek, dokundurmak. **sürmele-:** sürme çekmek. **sürt-:** 1. sürmek, deydirmek, dokundurmak; 2. bulaştırmak. **sürü-:** sürüklemek, sürümek. **süs:** süs, ziynet. **Ş:** şâbâş: aferin! bravo!. **şâd ét-:** mutlu etmek, sevindirmek. **şahâ:** ey sultanım!. **şahir:** yerleşim birimi. **şahr:** 1. yerleşim birimi; 2. şehir halkı. **şâr:** yerleşim birimi. **şâr yap-:** şehir kurmak. **şarâb:** kevser suyu, cennetteki Kevser ırmağının tatlı suyu. **şarâb-dâr:** hükümdarların ve ileri gelenlerin şaraplarını saklayan ve gerektiğinde sunan kimse. **şârlu:** şehir halkı. **şart:** şart. **şavk:** ışık. **şefâ'at:** suçun bağışlanması için aracı olma. **şefâ'at ét-:** şefaatte bulunmak. **şefâ'atci:** şefaatchi, şefaate eden. **şefakat kıl-:** şefkat göstermek. **şehvet:** karşı cinse duyulan şiddetli arzu. **şek:** şüphe. **şeker:** şeker. **şer:** kötülük, fenalık. **şerh eyle-:** açıklamak, bir bir saymak. **şerîf:** şerefli, asil kimse. **şês-:** çözmek. **şeyh:** ihtiyar, yaşlı kimse. **şeytân:** şeytan. **şimdi:** 1. şu an, şimdi; 2. demin, az önce. **şimden gérü:** bundan sonra, artık. **şîrîn:** tatlı. **şol:** şu, o. **şol dem:** o an. **şöyle:** şöyle, şunun gibi, şu şekilde. **şöyle ki:** şöyle ki. **şöyle kim:** şöyle ki. **şu gibi:** öyle, şöyle. **şu'le vèr-:** aydınlatmak, ışık yaymak. **şunca:** böyle, bu şekilde. **şunu:** şunu, bunu. **şühhesiz:** şüphesiz, kesinlikle. **şükür:** şükür.

şükr ét-: şükretmek. **şükr eyle-:** şükretmek. **şükr kıl-:** şükretmek. **şükür kıl-:** şükretmek.

T: **tâ:** dek, değin. **tâ ki:** yeter ki, öyle ki. **tâ kim:** yeter ki, öyle ki. **ta'âm:** yemek. **tabîb:** tabip, doktor. **ta'bîr:** yorum (rüya). **ta'bîr bilen:** rüya tabircisi. **tâbût:** tabut. **tad:** tat. **tad-:** hissetmek, duymak. **tağ:** dağ, tepe. **tağul-:** 1. uzaklaşmak; 2. yayılmak. **tahıl:** tahıl, hububat. **tahkîk bil-:** soruşturmak, tahkik etmek. **tahrîs:** ambar. **tak-:** 1. iliştirmek, tutturmak; 2. dolamak; 3. geçirmek. **takdir:** kader, alın yazısı. **takdîr ol-:** takdir edilmek. **takıl-:** geçirilmek, dolanmak. **takin-:** takmak, geçirmek. **taldur-:** daldırmak, salmak, batırmak. **taleb kıl-:** 1. istemek, dilemek; 2. cinsî istek duymak. **tam:** çatı, teras. **tamâm:** 1. tastamam, eksiksiz; 2. doğru. **tamâm ol-:** tamamlanmak, bitmek. **tamu:** cehennem. **tamuluk:** cehennemlik. **ta'na ur-:** ayıplamak, kınamak. **tanış-:** istişare etmek. **tanışıkçı kıl-:** danışman yapmak. **tanışuk kal-:** karar vermek, anlaşmak. **tanuk:** şahit, tanık. **tanuk ol-:** şahitlik etmek. **tanukluk vârdür-:** şahitlik yaptırmak. **taña bat-:** şaşırarak, hayretler içinde kalmak. **taña kal-:** şaşakalmak. **tañla-:** şaşırarak, hayret etmek. **tañlayu kal-:** şaşakalmak. **tañlacık:** erkenden, şafakla birlikte. **tañlarak:** şafak söker sökmek. **tañlaş-:** hep birlikte hayrette kalmak. **tañlik:** tan yeli, sabah esen yel, esinti. **tap-:** 1. Tanrı olarak tanımak, Tanrı edinmek; 2. tutku ile sevmek. **tapu:** huzur, makam. **tapu kıl-:** 1. hizmet etmek; 2. itaat etmek; 3. saygı göstermek. **tapusına tur-:** hizmetine girmek. **tar gör-:** sıkıntılı görmek, zorda görmek. **tarik-:** darılmak, öfkelenmek. **tarlık ol-:** 1. kuraklık olmak, kıtlık olmak; 2. geçim sıkıntısı çekilmek. **tart-:** 1. çekmek; 2. tartmak, ağırlığını bulmak. **tartaş-:** çekişmek. **tasdîkle-:** tasdik etmek. **taş:** 1. sert cisim, taş; 2. mücevherlerde kullanılan değerli sert cisim. **taş:** dış, dışarı. **tatlu:** incitmeyen, hoşça giden, güzel. **tatlu söz:** incitmeyen, gönül alıcı yumuşak söz. **tatlu iyi:** güzel koku. **tatlurak:** daha tatlı, daha güzel. **tavar:** 1. binek hayvanı; 2. mal mülk. **tayfa:** topluluk, grup. **tâzî:** Arap atı. **tecelli eyle-:** görünmek, ortaya çıkmak. **tedbîr ét-:** 1. danışmak; 2. karar vermek. **tedbîr kıl-:** tedbir almak. **tefârûc:** gezinti. **tefârûce otur-:** gezinmeye durmak. **teferrûce var-:** gezintiye çıkmak. **tegek:** asma dalı. **temîz:** temiz, pak. **ten:** vücut, beden. **teni yere koyma-:** hiç oturmamak, sürekli arayışta olmak. **tep-:** tekmelemek. **terah:** gam, keder. **terâzû:** terazi, tartı aleti. **terezû:** terazi, tartı aleti. **terk ét-:** bırakmak, terk etmek, vazgeçmek. **teşvîşine düş-:** endişesine kapılmak. **tevbe:** tövbe. **tevbe kıl-:** tövbe etmek. **tevbe yık-:** tövbe bozmak. **téz:** tez, çabuk, hemen. **téz iti:** hemencecik, çabucak. **teze kal-:** bozulmamak, pürüzsüz olmak. **tézrek:** hemencecik, derhal. **tîmâr ét-:** ilgilenmek, teveccüh göstermek. **tîmâr eyle-:** ilgilenmek, ilgi göstermek. **tîmârla-:** ilgi göstermek, ilgilenmek. **titre-:** titremek. **titreş-:** 1. birlikte titremek; 2. titremek. **todağın tepret-:** mırıldanmaya başlamak. **toğ-:** doğmak. **toğra-:** kesmek. **toğrı:** gerçek. **toğru:** gerçek. **toğru gel-:** doğru çıkmak, gerçekleşmek. **toğru dînlü:** âdil bir dine mensup, dini âdil olan. **toğru ol-:** gerçekleşmek, gerçek çıkmak. **toğru yol:** insanı hak ve hakikate ulaştırın yol. **toğruluk:** doğruluk, gerçeklik. **tokda-:** zorla alıkoymak. **tokı-:** vurmak, parçalamak. **toku-:** defetmek, yok etmek. **tol-:** 1. dolu hâle gelmek; 2. toplanmak, doluşmak; 3. kaplamak, sarmak. **tolat-:** kandırmak, dolandırmak. **toldur-:** dolgunlaştırmak, dolu hâle getirmek. **tolu:** 1. dolmuş olan, boş yeri bulunmayan; 2. bir duygunun etkisiyle yüklü, ... ile kaplanmış; 3. çok, pek çok; 4. tamamlanmış, tastamam. **tolu ay:** dolunay. **tolu aya benzer ol-:** dolunay gibi

olmak. **tolu kıl-**: doldurmak, dolu hâle getirmek. **tolu ol-**: dolmak, dolu hâle gelmek. **tolu tolu**: kuvvetli bir şekilde. **toptolu ol-**: tamamen dolu hâline gelmek. **tolu**: iri, yuvarlak yağmur tanesi. **tolun-**: *gözden kaybolmak, görünmez olmak*. **ton**: elbise. **ton eyle-**: elbise hazırlamak. **toprak**: toprak. **toy-**: **1.** doymak, tok hâle gelmek; **2.** kanmak. **toyla-**: ağırlamak, ziyafet vermek. **toyur-**: doyurmak. **tökül-**: gitmek, yok olmak. **tul kal-**: eşi ölmek. **tulaz**: âciz, yaslı ve perişan. **tur-**: **1.** kalkmak; **2.** hazır bulunmak; **3.** doğrulmak; **4.** bulunduğu yerde kalmak; **5.** kaldırmak, **6.** yaşamak, ikamet etmek. **turmaz ol-**: kalkmamak, kalkamaz olmak. **turu gel-**: kalkagelmek, kalkıp gelmek. **turak**: yurt. **turunç**: turunç ağacının meyvesi. **tut-**: **1.** eline almak, kavramak; **2.** ele geçirmek, yakalamak; **3.** kabul etmek, saymak, bilmek; **4.** saygılı olmak, saygı duymak; **5.** alıkoymak; **6.** uzatmak, ikram etmek. **tutdur-**: alıkoydurmak, yakalatmak, ele geçirtmek. **tutul-**: yakalanmak, ele geçirilmek. **tutun-**: *örtünmek, edinmek, gizlenmek*. **tutuş-**: yanmaya başlamak. **tuy-**: **1.** işitmek; **2.** hissetmek, anlamak, sezmek. **tuyur-**: bildirmek, duyurmak. **tüken-**: tükenmek, bitmek. **tüket-**: tüketmek, bitirmek. **U**: **ucuz**: pahası yüksek olmayan, ucuz. **uç**: uç, tepe. **uca çık-**: sona erişmek, son bulmak. **uçdan uca**: baştan sona, bir baştan öbür başa kadar. **uç-**: **1.** havada gitmek; **2.** dağılmak. **uçmak**: cennet. **uçmaklık**: cennetlik, cenneti hak etmiş olan. **ud**: hayâ, utanma. **ûd**: tütsü olarak kullanılan öd ağacı. **uğra-**: tesadüf etmek, rast gelmek. **uğun-**: bayılmak, bayılacak hâle gelmek, akli başından gitmek. **ulu**: **1.** büyük; **2.** ileri gelen, yüce, saygıdeğer kişi; **3.** yaşça büyük olan. **ulu kiçi**: *büyük küçük herkes*, bütün halk. **ulu kıl-**: yüceltmek. **ulula-**: değer vermek, aziz tutmak. **um-**: beklemek, ummak. **unut-**: unutmak. **ur-**: **1.** vurmak, çarpmak, çalmak; **2.** takmak, takınmak. **urğan**: urgan, sicim. **us**: akıl. **ussı başına gel-**: kendisine gelmek, ayrılmak. **ussı git-**: akli başından gitmek, kendisinden geçmek. **ussuñı başuñu dër-**: aklını başına toplamak. **uslu**: akıllı. **ustâ**: saray inşaatçısı, saray yapan kimse. **usûl**: yol, yöntem. **uş**: **1.** işte şimdi, daha yeni şimdi; **2.** ancak, fakat; **3.** işte, böyle, öyle ki. **uşağ**: çocukluk. **uşan-**: kırılmak, parçalanmak, dağılmak. **uşat-**: parçalamak, kırmak, dağıtmak. **uşbu**: bu, işte bu, bunlar. **utan-**: **1.** utanmak, mahcup olmak; **2.** sıkılmak; **3.** hayâ etmek, çekinmek. **uy-**: tabi olmak. **uya**: kardeş! arkadaş! (seslenme sözü). **uyhu**: uyku. **uyu-**: uyumak. **uzun**: uzunluk. **Û**: **ü**: (bağlaç). **üçünci**: üçüncü. **üküş**: çok, pek çok. **ümîd**: ümit. **ümîdümi kes-**: ümidini kesmek, artık olmayacağını kabul etmek. **ümîdüñi kes-**: ümidini kesmek, artık olmayacağını kabul etmek. **ümmet**: bir peygambere iman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tabi olanların meydana getirdiği topluluk. **ümmîd**: ümit. **ün**: ses, ün. **ünde-**: seslenmek, çağırmak, davet etmek. **ürk-**: çekinmek, ürkmek, korkmak. **üst**: **1.** bir şeyin yukarısında bulunan boşluk; **2.** bir şeyin dışa bakan yüzü; **3.** vücut, gövde, beden. **üstlerine gel-**: görülmesi sakıncalı bir şey yapılırken birisinin çıkagelmesi. **üstâd**: *saray inşaatçısı, saray yapan kimse*. **üş-**: üstüne yığılmak, üşüşmek. **üze**: üst, üzeri. **üzere**: **1.** üzerine, üstüne; **2.** +dAn sonra. **üzre**: **1.** üstüne, üstünde, üzerinde, üzerinden; **2.** +dAn dolayı. **üzül-**: incinmek, üzülmek. **üzüm**: üzüm. **V**: **va'de**: bir işin gerçekleşmesi için tanınan zaman. **vakit**: zaman, an. **var**: **1.** var, mevcut; **2.** olan, bulunan her şey; **3.** bütün, olanca. **var ét-**: var etmek. **var-**: **1.** gitmek; **2.** ulaşmak, erişmek; **3.** yok olmak. **varlu**: varlıklı, zengin. **vasf**: **1.** vasıf,

nitelik; **2.** durum, hâl. **vasf eyle-**: niteliklerini sıralamak. **velî-**: ancak, lakin. **vêr-**: **1.** uzatmak, tutuşturmak; **2.** iletmek, götürmek; **3.** bağışlamak, bahşetmek; **4.** bir şeyin bedeli olarak sunmak; **5.** teslim etmek; **6.** ikram etmek; **7.** birisiyle evlendirmek. **vêribi-**: **göndermek**. **vü-**: ve (bağlaç).

Y: **yâ:** ey!. **yâ:** **1.** ya da, hem de; **2.** ve yâ ... yâ ... ya ... ya da ... **yaban:** **meskûn olmayan yer, kırsal alan**. **yabana at-**: değer vermemek. **yad:** yabancı. **yağ-**: **1.** (yağmur, kar) gökten yere düşmek, yağmak; **2.** çok miktarda, arka arkaya gelmek. **yağmur:** yağmur. **yâhu:** ve, hem de, yoksa. **yâhud:** veya, yoksa, öte yandan. **yak-**: **1.** yakmak, tutuşturmak; **2.** çok fazla ıstırap vermek. **yaka:** kenar, kıyı. **yakıl-**: yanmak. **yakın:** yakın. **yakın gel-**: yaklaşmak. **yakın koy-**: yaklaştırmak. **yâkût:** değerli bir taş. **yalan:** **1.** asılsız söz; **2.** gerçek dışı, uydurma. **yalan yere:** gerçeğe uygun olmayarak. **yalancı:** yalancı. **yalın:** çıplak, giyimsiz. **yaluğuz kal-**: tek başına bulunmak. **yalvar-**: yalvarmak. **yan:** **1.** yan, yakın; **2.** taraf. **yan-**: **1.** kavrulmak, pişmek; **2.** ışık saçmak, parıldamak; **3.** çok ıstırap çekmek, büyük acı duymak. **yana:** **1.** yine; **2.** +dAn tarafa. **yandur-**: **1.** yakmak; **2.** çok acı çektirmek. **ya'nî:** demek ki. **yaña:** +dAn tarafa, tarafa. **yañaru:** yan, yan tarafa. **yap-**: örtmek, kapatmak. **yapış-**: yapışmak, tutunmak. **yaprak:** yaprak. **yapuş-**: yapışmak, tutunmak. **yâr:** seslenme sözü. **yâr kıl-**: kendisine eş olarak kabul etmek. **yarat-**: yoktan var etmek. **yarıl-**: yarık açılmak, ayrılmak. **yarın:** gelecek zamanda. **yârî kıl-**: yardım etmek. **yarlığa-**: bağışlamak, affetmek, merhamet etmek. **yarlığan-**: bağışlanmak, merhamet edilmek. **yarmak:** dirhem, akçe. **yaş:** **1.** gözyaşı; **2.** kendi suyunu yitirmemiş, kurumamış, yaş. **yaşa-**: yaşamak. **yat:** hâl, durum. **yatu al-**: **hazırlanmak, hazırlık görmek**. **yat-**: **1.** yatmak, uyumak; **2.** uzanmak; **3.** baygın şekilde uzanmak; **4.** mezarda gömülü olmak; **5.** hapsedilmek, zindanda kalmak. **yatur-**: **oturmak**. **yavlak:** çok, pek çok. **yavuz:** **1.** kötü, fena; **2.** bozuk, anlaşılmaz. **yayan:** yaya olarak. **yaz:** **1.** yazıya geçirmek, yazmak; **2.** nakşetmek, resmetmek. **yazdur-**: **1.** yazıya geçirtmek, yazdırmak; **2.** nakşettirmek, resmettirmek. **yazıl:** ova. **yazıl:** **1.** yazılmak, yazıya geçirilmek; **2.** nakşedilmek, resmedilmek. **yazılı:** yazılmış olan. **yazu:** yazı, ifade. **yazuk:** günah, suç. **yê-**: **1.** çiğneyerek yutmak; **2.** yenecek bir şeyle karnını doyumak; **3.** yiyerek öldürmek; **4.** geçimini sağlamak. **yêdür-**: yedirmek, ikram etmek. **yêg:** daha iyi. **yêgle-**: üstün tutmak. **yêl:** yel, rüzgâr. **yemek:** yemek. **yemiş:** yemiş, meyve. **yeñ:** elbise kolunun el üzerine gelen kısmı. **yeñi:** sonradan ortaya çıkmış. **yêñi:** az zaman önce. **yêr:** **1.** bir kimse ya da nesnenin bulunduğu mekân; **2.** ayakla basılan zemin; **3.** mevki, mahal, mekân; **4.** toprak; **5.** dünya; **6.** yaşanılan, oturlan şehir. **yêr yerin:** her taraftan, her yandan. **yêre ur-**: yere çarpmak, yere çalmak. **yêriş-**: yetmek, bitmek, sona gelmek. **yeşil:** yeşil. **yêt-**: **1.** yetmek, yetişmek, erişmek; **2.** kâfi gelmek. **yîğün-**: **kaçınmak, sakınmak, kendisini alıkoymak**. **yîhdur-**: yıktırmak, kurulu bir şeyi dağıtırmak. **yık-**: yıkmak, parçalamak, dağıtmak. **yıkıdur-**: yıktırmak, kurulu bir şeyi dağıtırmak. **yıluj başı:** yılbaşı, yılın başlangıcı. **yırtıl-**: yırtılmak. **yırtuk:** yırtık, yırtılmış. **yırtuk ol-**: yırtılmak. **yîğit:** genç, delikanlı. **yîğit ol-**: gençleşmek. **yîğitlik vêr-**: gençliğini vermek, gençleştirmek. **yîgrelen-**: iğrenmek, nefret etmek. **yîne:** yine, tekrar. **yîtür-**: yitirmek, kaybetmek. **yoğ:** bulunmayan, mevcut olmayan. **yoğ ol-**: kaybolmak. **yohsa:** **1.** aksi takdirde, öyle olmasa; **2.** eğer. **yohsul:** yoksul, fakir. **yohsul ol-**: yoksullaşmak. **yok:** yok, değil. **yokaru:** yukarı, yüksek. **yokla-**: bakmak, kontrol

etmek. **yoklu:** fakir, yoksul. **yol:** 1. yol, iki yer arasındaki ulaşım şeridi; 2. amaç, maksat, uğur; 3. taraf. **yol bul-:** önünü görmek. **yol sıra:** yol boyunca. **yol yöri-:** yol katetmek. **yol yöri-:** yol katetmek. **yola gel-:** ıslah olmak, düzelmek. **yola götür-:** yola düşürmek, yola koymak. **yolca:** yoldan ayrılmayarak, yolu izleyerek. **yolca git-:** yol boyunca gitmek. **yolra:** üzeri, yol boyunca. **yon-:** yontmak. **yor-:** yorumlamak, tabir etmek. **yön-:** yönelmek. **yönel-:** yönelmek, bir yöne doğru hareketlenmek. **yöre:** çevre, etraf, civar, kıyı. **yöre tur-:** çevresine üşüşmek. **yu-:** 1. yıkamak; 2. temizlemek. **yulduz:** yıldız. **yun-:** yıkanmak. **yut-:** yutmak. **yuyun-:** 1. yıkanmak; 2. temizlenmek. **yüce:** yüce, yüksek. **yüğüş-:** koşuşturmak. **yügür-:** koşmak. **yüzi kuyu:** yüzükoyun, yüzü yere gelmek üzere. **yüzi secdeye ur-:** af dilemek, secdeye kapanmak. **yüzük:** yüzük.

Z: **zakkum:** zakkumgillerden zehirli bir ağaççık, ağü ağacı. **zâlim:** zulüm ve haksızlık yapan kimse. **zamân:** 1. süre, vakit; 2. dönem, devir. **zâr:** ağlayan, inleyen. **zârî:** ağlama, inleme. **zârî kıl-:** ağlamak, ağlayıp sızlamak. **zârîlik:** ağlama, inleme. **zârlan-:** ağlayıp sızlamak. **zeberced:** cam parlaklığında değerli bir taş. **zebercedin:** cam parlaklığında değerli bir taş. **zelîl gör-:** aşağılamak. **zencîr:** zincir. **zicâc:** cam. **zihî:** ne güzel! ne iyi!. **zînet:** süs. **zinhar:** 1. aman! asla! 2. mutlaka, kesinlikle. **zîre:** çünkü. **ziy:** ne güzel! ne iyi!. **ziy ki:** ne güzel. **ziyân gel-:** zarar gelmek, zarara uğramak. **ziyân kıl-:** zarar vermek.(Taş: 2010)

Değerlendirme

Yûsuf ve Zelihâ mesnevisi üzerine İbrahim Taş'ın hazırladığı yazıçevrimli metin, metin çevirisi, metnin dilbilgisel incelemesi, metin onarımlarını içeren notlar, sözlük ve dilbilgisel dizin bölümlerinden oluşan eserin sözlük bölümünde bir gezintiye çıkarak, Eski Anadolu Türkçesi söz varlığı üzerinde bazı sonuçlara ulaşmaya çalıştığımız bu çalışmada 1706 söz ve söz öbeğine yer verilmiştir.

Görüldüğü üzere günümüz Türkiye Türkçesinde ve ağızlarında bunların hemen hemen tamamı yaşamaktadır. Yûsuf ve Zelihâ'da geçen söz ve söz öbekleri ile sadece Derleme Sözlüğünde yer alanlarına şu örnekler verilebilir:

“**assı kıl-:** Kâr getirmek (İ.T.S.). **assı:** Karşı gelen, asî (DS: 347).

azılı: Çılgınca (İ.T.S.). **azılı:** Kart erkek yaban domuzu (DS: 439).

biti: (I) Mektup, name. (II) Senet, belge (İ.T.S.). **biti:** (I) Defter. (II) Mektup. (III) Kitap. (IV) Yazman (DS: 710).

deg-: (I) Ulaşmak, erişmek. (II) Değerinde olmak (İ.T.S). **degmek:** (I) Dokunmak, hasta etmek. (II) Vurmak, çarpmak. (III) Olmak, olgunlaşmak (DS:1400).

erib: Akıllı, zeki (İ.T.S). **eribmek:** Ulaşmak (DS: 1769).

etmek: Ekmek (İ.T.S). **etmek:** Ekmek (DS: 1799).

ır-: Ayrılmak, uzaklaşmak (İ.T.S). **ırmak:** (I) Uzaklaştırmak, ayırmak, kovmak. (II) Kapı, pencere vb. şeyleri açmak. (III) Sallamak, kıpırdatmak. (IV) Yormak. (V) Zayıflatmak. (VI) Üzmek, eziyet vermek (DS: 2489).

kamçı: Kısa kılıç (İ.T.S). **kamçı:** Filiz, sürgün (DS: 2616).

kığır-: Bağırarak, çağırarak, haykırmak (İ.T.S). **kığırmak:** (I) Çağırarak, davet etmek. (II) Koyun ve keçileri çağırarak. (III) Horoz ötmek. (IV) Bükmek. (V) Yiğitlik göstermek, yenmek (DS: 2791).

koğuş: Oyuk, boş (İ.T.S.). **koğuş:** Tavan ve döşeme tahtası (DS: 2904).

tolun-: Gözden kaybolmak, görünmez olmak (İ.T.S). **tolunmak:** Güneş batmak (DS: 3955).

tutun-: Örtünmek, edinmek, gizlenmek (İ.T.S.). **tutunmak: (I)** Dayanmak, sığınmak. **(II)** Sarınmak, giyinmek (DS: 4003).

Derleme Sözlüğü'nde yer almayan ya da yer alsada aynı anlamı taşımayan Yûsuf ve Zelîhâ'nın söz varlığına ait olan sözcük ve söz öbeklerine de şu örnekler verilebilir:

başım: önce, ilkin

bêrisi yıl: ertesi yıl, öbür yıl

bilemce: yanımda, beraberimde

bilesince: yanında, beraberinde

bilesine: yanına, yanında

bileye: yanına

iyi: koku

iyi-: kokmak

sarp biti: okunması sorunlu mektup

sınuklu: mahzun

tapu: huzur, makam.

M. Kanar tarafından hazırlanmış olan Eski Anadolu Türkçesinde yer almayan kimi sözcük ve söz öbekleri de şunlardır:

azılu: çalgınca

barmağından tökül-: gitmek, yok olmak

baş: yara.

begne-: bey kabul etmek.

bêrisi yıl: ertesi yıl, öbür yıl

iyi: koku

iyi-: kokmak (iyit-: kokutmak, Kanar, 2011: 400)

sarp biti: okunması sorunlu mektup.

Bunların yanı sıra, Türkçenin her devrinde ve lehçesinde ihtiyaç duyulan adlandırmaların karşılanabilmesi için yardımcı fiillerden yararlanmanın Yûsuf ve Zelîhâ'nın sözcük varlığının oluşmasında da oldukça etkin kullanıldığı görülmektedir:

belâ: içinden çıkılması güç, sakıncalı durum. → **belâ çek-:** eziyet görmek. → **belâ**

êt-: başına iş açmak. → **belâ eyle-:** zarar vermek. → **belâ gel-:** belaya uğramak. →

belâ kıl-: belaya uğratmak, zarar vermek.

buyruk: buyruk, emir. → **buyruğ / buyruk** **êt-:** buyurmak, emir vermek. →

buyruğın tut-: buyruğu yerine getirmek. → **buyruğında bulun-:** buyruğu altında

olmak. → **buyruğında ol-:** buyruğu altına girmek. → **buyruk ol-:** buyruk gelmek.

→ **buyruk tut-:** buyruğu yerine getirmek.

SONUÇ

Güneybatı / Oğuz grubu Türk lehçelerinin ilk evresi olan Eski Anadolu Türkçesi eserlerinin söz varlığı Türkiye Türkçesi ve ağızlarında büyük oranda yaşamaktadır. Özellikle Derleme Sözlüğü ile bu dönem arasındaki söz varlığı karşılaştırmalarında bu durum daha bir açıklıkla görülmektedir. Şeyyâd Hamza'nın Yûsuf ve Zelîhâ adlı eserinin söz varlığı da bu durumu gösteren örneklerden biridir. Bununla birlikte Yûsuf ve Zelîhâ adlı eser içerdiği söz ve söz öbekleri ile Eski

Anadolu Türkçesi dönemi Türkçesinin söz varlığı ile ilgili çalışmalarda, başta sözlük çalışmaları olmak üzere, önemli katkılar sunacak olan bir eserdir.

Kısaltmalar

DS: Derleme Sözlüğü

İ.T.S: İbrahim Taş'ın Sözlüğü

vb.: ve benzeri

vd.: ve diğerleri

KAYNAKÇA

- AKAR, A. (2005). *Türk Dili Tarihi*, İstanbul: Ötüken Yay.
- AKÇATAŞ, A.(2009). Karahanlıca İlk Kuran Tercümesi Sözlüğünün Söz Denizinde Bir Gezi, *Turkish Studies*, C. 4/4 Yaz 2009, s.12-29.
- BURAN, A., ALKAYA, E., YALÇIN K. S. (2014). *Çağdaş Türk Yazı Dilleri I Güneybatı /Oğuz Grubu*, Ankara: Akçağ Yay.
- Derleme Sözlüğü (1963, 1982). C. I, II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII. Ankara: TDK Yay.
- KANAR, M. (2011). *Eski Anadolu Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul: Say Yay.
- KORKMAZ, Z. (2005). Eski Anadolu Türkçesinin Türk Dili Tarihindeki Yeri, *Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı*, İzmir, s.471-474.
- EMİNOĞLU, E. (2008). *Destân-ı Yûsuf*, İstanbul: IQ Yay.
- DİLÇİN, D. (1946). *Yusuf ve Zeliha*, İstanbul: TDK Yay.
- YILDIZ, O. (2008). *Yusuf u Züleyha [Destân-ı Yûsuf]* Giriş-İnceleme-Metin-Dizinler, Ankara: Akçağ Yay.
- ŞAHİN, H. (2009). *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Akçağ Yay.
- TAŞ, İ. (2008). *Yusuf ve Zeliha*. (Yayınlayan: Mehmet ÖLMEZ). İstanbul.
- TEKİN, T. (1951). *Şeyyad Hamza'nın Destân-ı Yusuf Mesnevisi Üzerinde Dil Tetkikleri*, (Basılmamış Mezuniyet tezi),Türkiyat Araştırma Merkezi, T. nr. 367.
- TÜRK, V., vd. (2011), *Eski Anadolu Türkçesi Dersleri*, İstanbul: Kesit Yay.